№ 282 ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, 22 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐԻ — 1911 — ԵՐԵՍՈՒՆԻՆՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ — ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, 22 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐԻ № 282

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվանը և 7 ամսվանը 6 րուբլի.
Առանձին համարները ԱՄԷՆ ՏԵՂ, 5 ԿՈՊ.

Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատանը.

Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція „Мшакъ"
Сергіевская ул., № 5.
Tiflis, Rédaction „Mschak"

Խմբագրատան տելեֆոն № 253.

ՄՇԱԿ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2
(բացի կիրակի և տօն օրերից)

Ցայտարարութիւն ընդունվում է...

Ցայտարարութիւնների համար
խրաքանչիւր տողատեղին 20 կոպէկ.

Տպարանի տելեֆոն № 67.

ԲԱՑՎԱԾ Է ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՄՇԱԿ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆԱԿԱՆ ԼՐԱԳՐԻ

ԱՌԱՋԻԿԱՅ 1912 ԹՈՒԱԿԱՆԻ ՀԱՄԱՐ

ՔԱՌԱՍՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆԸ. «Մշակի» տարեկան գինը 10 րուբլի է, 11 ամսվանը նոյնպէս 10 ր., 10 ամսվանը՝ 9 ր., 9 ամսվանը՝ 8 ր., 8 ամսվանը՝ 7 ր., 7 և 6 ամսվանը՝ 6 ր., 5 ամսվանը՝ 5 ր., 4 ամսվանը՝ 4 ր., 3 ամսվանը՝ 3 ր., 2 ամսվանը՝ 2 ր., 1 ամսվանը՝ 85 կ. և 15 կ. պոստի ծախք։

Ամերիկայի բաժանորդները պիտի վճարեն տարեկան 6 դոլլար. Եւրոպայի բաժանորդները՝ 32 ֆրանկ. Պարսկաստանի բաժանորդները՝ 10 րուբլի. Թիւրքիայի բաժանորդները՝ 120 ղրուշ։

Հասցէները փոխելու համար պէտք է ուղարկել նաև հին հասցէն, և միևնոյն ժամանակ 40 կ. նամականիշ։

Հին բաժանորդներից խնդրվում է կացնել փոխադրական բլանկի վրա նախկին տպագրված հասցէն իր վրա ունեցած համարով։

Մեր հասցէն՝ ТИФЛИСЪ, Редакція „МШАКЪ". Արտասահմանից՝ TIFLIS, Rédaction du journal „MSHAK".

ԱՊԱՌԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՉԷ ԸՆԴՈՒՆՎՈՒՄ

„ՄՇԱԿԻ" ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԻՑ

Ի նկատի ունենալով, որ ուշ բաժանորդագրվելու պատճառով առեղծվում են մի շարք տեխնիքական անյարմարութիւններ, որոնք զրկում են խմբագրութեան գրասենեակին հնարաւորութիւնից յունվարի 1-ից կանոնաւորապէս թերթն ուղարկել բաժանորդներին, ուստի խնդրվում է բաժանորդ գրվել ցանկացողներին վաղօրօք դիմել՝ գրելով հասցէները պարզ և ճշգրիտ։

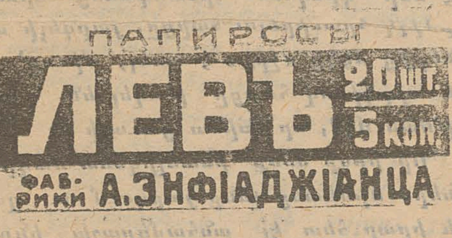

100—78 662. տո. (Ե. Հ. Կ.)

Հրաւէր

Հինգշաբթի, դեկտեմբերի 22-ին, երեկոյեան ժամը 8-ին, Բորսայի դահլիճում կայանալու է ժողով՝ լսելու կաթողիկոսական պատգամաւորների զեկուցումները՝ Էջմիածնի ընտրութիւնների մասին։ Տոմսակները անուանական են։ Ցանկացողները կարող են ստանալ մուտքի տոմս «Մշակի» խմբագրութեան մէջ։ 2—2

Բեռլինի համալսարանի

ԲԺՇԿԱՊԵՏ

Գ. Գ. ՄԵՀՐԱԲԵԱՆՑ

Ներքին հիւանդութիւններ՝
առանձնապէս կրծքի, ԹՈՔԱԽՏԻ և սրտի։
Ծրսկումներ նաև տուբերկուլինով։
Ընդունելութիւնը ամէն օր՝
առաւօտեան ժամը 9—11-ը և երեկոյեան ժամը 5—7-ը։
Католическая ул. д. № 10. Տելեֆոն № 792.
(ա.օ.) տո. 989. 100—59

ԲԺԻՇԿ

Գր. ՄԱԿԱՐԵԱՆ

Ներքին եւ երեխայոց

Հիւանդութիւններ

Ընդունում է հիւանդներին իր նոր բնակարանում՝ Գանովսկայա փողոց, տուն Սէյլանովների, № 18, տելեֆոն 615.
Առաւօտեան 12—1 ժամը
Երեկոյեան 5—6 ժամը
(Ե.Հ.Կ.) տո. 819. 100—44

ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ

Ս. Գ. ԿԵՕՆՃԵԱՆ

Ընդունում է ատամի և բերանի հիւանդութիւն ունեցողներին։ Պլոմբ, արհեստական ատամներ խրաքանչիւրը 1 րուբլի, և այլն։
Աշակերտներին և ծառայողներին 50% զեղչ։
Ընդունելութիւնը առ. ժամը 9—2-ը և 4—7-ը երեկ.
Միքայէլեան փող. № 6, մուտքը պերէուլկայից։
(Ե.Հ.Կ.) տո. 876. 50—43

ՎՏԱՆԳՎԱԾ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՔՈՒԷՆ

Մի շարք յօդուածներով մենք պարզաբանեցինք այն անպատեհութիւնները, որոնք տեղի էին ունեցել կաթողիկոսական ընտրութեան շուրջը։

Նրանք յանգում են մի կենտրոնական կէտի։

[illegible] վտանգված ժողովրդական քուէն է։

Հիմնական խնդիր։

Կարելի՞ էր արդեօք թեթև աչքով և հանգիստ սրտով նայել ժողովրդական ձայնի արմատապէս խեղաթիւրելու և կեղծելու անարժան գործողութիւններին։

Անշուշտ, ոչ։

Խախտված էր ընտրութեան էութիւնը, նենգված էր ժողովրդական ներկայացուցչութեան նարազատութիւնը։

Արդարև՝ վերյիշենք պարզված կէտերը և նայենք եզրակացութեան։

Ընտրողների մի խոշոր հատուածի, այն է՝ Թիւրքահայերի մեծամասնութեան վրա իբրև դամօկլեան սուր կախած էր կրօնական և ազգային ժողովի որոշումը, որ սահմանափակում էր պատգամաւորների ազատութիւնը թեկնածուների վերաբերութեամբ, մինչդեռ ընտրութեան կանոնները կտրական կերպով մերժում են ամէն տեսակ ճնշումներ, կողմնակի թելադրանքներ և յանձնարարականներ։ Եւ Թիւրքահայ պատգամաւորները իրանք բարձրաձայն ընդգծում էին ազգային ժողովի մշակած ծրագրի բարոյական նշանակութիւնը, տալով նրան պարտադիր բնաւորութիւն։

Այդ մէկ։

Պարզվեց, որ Էջմիածնի իշխանութիւնը չէ պահել իրան իբրև լուռ հանդիսատես ընտրութիւններին և ինքը անմիջական ազդեցութիւններ է գործ դրել անցկացնելու իրան հաճելի մի ցուցակ և այդպիսով ճնշում է առաջացրել սորուգրեալ մարմինների շրջաններում՝ աջողեցնելու ցուցակի լիակատար ընդունելութիւնը։

Այդ երկու։

Ցայտնի դարձաւ, որ ցուցակի եռանդուն յանձնարարումը այնքան առաջ է գնացել, որ նոյն իսկ դեռ պատգամաւոր չընտրված անձեր, հաւատի լինելով որ իրանք մի որևէ տեղից պատգամաւորական լիազօրութիւն կը ստանան, շտապել են Էջմիածին մասնակցելու համազգային ժողովին առանց ընտրական վաւերագիր ունենալու։

Այդ երեք։

Երբ պատգամաւորների մի մասը բողոքներ յայտնեց ընտրական զեղծումների և անպատեհութիւնների դէմ և մատնացոյց արեց այն ազդեցութիւնների վրա, որոնք գործ են դրված սինօդի նախագահի կողմից, այդ բողոքները քննվեցին առենական այնպիսի նիստում, որտեղ նախագահում էր բողոքի ենթակայ անձը և այդպիսով դատաւորը ինքն էր հանդիսանում իր վրա բարդված մեղադրանքի քննողը և նրա առիթով որոշում կայացնողը։

Այդ չորս։

Այնուհետև հոգեմաշ բանակցութիւնների և վիճաբանութիւնների առարկայ դարձած բարոյական այն ապացուցութիւնները, որոնք ոտի տակ տուին փոքրամասնութեան տարրական պահանջները և խեղդեցին ռուսահայ ազգաբնակութեան մեծագոյն մասի ձայները, — եկան հաստատելու, որ վտանգված ժողովրդական քուէն ոչ մի հնարաւորութիւն չունի իր պատշաճ տեղը ստանալու և իրան վերապահված գաղափարական դերը կատարելու։

Այդ հինգ։

Աւելացրէք դրանց վրա և այն խուժանապետական արարքները, որոնք չքացնում էին ամէն մի արդարացի նկատողութիւն, քննադատական խօսք և իրաւական հարցադրութիւն այն առաջին պատգամաւորական ժողովում, որ զբաղված էր իր կազմի լիազօրութիւնների ստուգման գործով, և անա դուք գաղափար կը կազմէք, թէ ինչ տեսակ պայմաններ էին ցցվել ժողովրդական ազատ քուէի հարազատօրէն արտայայտութիւնը արգելելու համար։

Վտանգված էր ժողովրդական քուէն, վտանգված հիմնովին, վտանգված իր ներքին էութեամբ և տրամաբանութեամբ։

Մէկը չէր անպատեհութիւնը և զեղծումը, երկուսը չէր։ Նրանք շատ և շատ էին։ Նրանք չքացրել էին ժողովրդական ներկայացուցչութիւնը և նրա տեղ դրել մի անարժան խաղ, կեղծիքի և նենգման մի տխուր շարք։

[illegible] անկարելի էր ժողովրդական վտանգված քուէն սրբագործել խնամէութեամբ և աններելի գործակցութեամբ։

Եւ սրտի խորքից հնչեց արդար բողոքի ձայնը։

Ա. Քալանթար

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ

Ց. ՍՊԷՆԴԻԱՐԻ ՃԱՌԸ

(Արտասանված Էջմիածնում դեկտ. 11-ին, համերաշխութեան յանձնաժողովի նիստին)

Խրիմեանի ըստ ամենայնի անաջող հայրապետութիւնից յետոյ հայ ժողովուրդը հասկացաւ, որ կաթողիկոսական ծանր և պատասխանատու պաշտօնէութեան համար առաջարկված ընտրելին պիտի անպայման օժտված լինի վարչական շնորհքով, բնութեան կարող ոգով և կամքով, մտաւոր զարգացմամբ և կրթութեամբ։

Հայ ժողովուրդը դառն փորձերից յետոյ ըմբռնեց, որ միայն այդպիսի արժանաւորութիւնների տէր եկեղեցականը կարող է բարեկարգել և պայծառացնել Էջմիածնի ներկայ վիճակը, կարգաւորել հայոց եկեղեցու վարչական, դպրոցական և կալուածական գործերը, բարձրացնել Մայր Աթոռի և հայրապետի հեղինակութիւնը, հայոց ազգի և եկեղեցու անունն ու պատիւը։

Ամենայն հայոց կաթողիկոսի իրաւասութեան ներքոյ է գտնվում ամբողջ Էջմիածինը իր հաստատութիւններով և միաբանութիւններով։

Նա հայոց եկեղեցու գլուխ լինելով՝ ղեկավարում է կրօնական, եկեղեցական-վարչական, դպրոցական և կալուածական գործերը։

Նրա բարձր հոգատարութեան է յանձնըված Էջմիածնի ճեմարանը իր ուսուցչական խմբով և աշակերտներով։

Կաթողիկոսը հսկում է թեմակալ առաջնորդների գործունէութեանն ըստ իրան ներկայացված տեղեկագիրների, նաև երբեմն լուրջ ազգային-կրօնական խնդիրների առիթով բանակցութիւնների մէջ է մտնում հայոց պատրիարքների հետ, տալով նրանց որոշ հրահանգներ ի գործադրութիւն։

Ո՞րքան, ուրեմն, մտաւոր եռանդ և պատրաստութիւն պիտի ունենայ հայրապետը, ծրքան մեծ վարչական շնորհքով օժտված պիտի լինի նա այդ ծանր ու բարդ գործերի կարգաւորումը գլուխ բերելու համար։

Բայց ամենապատասխանատու մասը հայրապետի գործունէութեան՝ կազմում են նրա բանակցութիւնները պետական հաստատութիւնների և բարձրաստիճան պաշտօնեաների հետ այլ և այլ եկեղեցական-վարչական և դպրոցական գործերի առիթով։

Այս մասում հայրապետը եթէ չունի վարչական-դիւանագիտական շնորհք, կարող է անփարատելի սխալներ անել, ունկնդիր լինելով իր խորհրդատուների անհեռատես ներշնչումներին։ Դժբաղդաբար այդպիսի դէպքեր տեղի են ունեցել թէ այստեղ Էջմիածնում և թէ Թիւրքիայում, դէպքեր, որոնք շատ թանգ են նստել հայերիս համար և ծանր կացութեան մէջ են դրել հայրապետական և պատրիարքական աթոռները։

Ներկայ ժամանակի անխուսափելի պահանջներից մէկն էլ նա է, որ հայոց հայրապետը լինի բարձր ուսման տէր և կրթված անձն, գիտակ ռուսերէն կամ եւրոպական լեզուներին. դա պահանջում է ազգի և եկեղեցու արժանապատւութիւնը։

Էջմիածինը ունի հարուստ գրադարան և հին ձեռագրերի նշանաւոր ժողովածու, բայց նա չունի ուսումնատենչ միաբանութիւն. գիտական պաշարով օժտված հայրապետը՝ կարող էր իր անձնական օրինակով գրաւել և ոգևորել միաբաններին գիտութեան վերաբերեալ առարկաներով։

Մխիթարեանների աշխատասիրութեանը և ուսումնատենչ ոգուն ենք պարտական, որ մեր եկեղեցական և պատմական մատենագրութիւնն ունի այսօր բազմաթիւ քննական հրատարակութիւններ։ Ինչքա՜ն յետ է մնացել Էջմիածինը այդ մասում. արդեօք պատճառն այն չէ, որ մեր միաբանութիւնը շեղվել է իր ուղիղ կոչումից և զբաղվելով սին, անցաւոր ձգտումների պայքարով՝ մոռացել է իր սրբազան կոչումը ազգի և եկեղեցու առաջ։

Հայրապետի անձնական հեղինակութիւնը մեծ ազդեցութիւն ունի Էջմիածնի միաբանութեան վրա և նա է միայն, որ կարող է տիրող մեռելութիւնից թմրած ո-[illegible]

Հայրապետը պիտի քաջ տեղեակ լինի եկեղեցական մատենագրութեան։ Կան եկեղեցական խնդիրներ, որոնք կարօտ են վերաքննութեան՝ ժամանակի և գիտութեան պահանջների համաձայն ազգային-եկեղեցական ժողովների միջոցով։ Բայց այդ խնդիրներին կարող է մօտենալ լուսաւորված, գիտութեան պաշարով զինված միտքը՝ նրանց պատշաճաւոր ուղղութիւն տալու համար։

Հայրապետի մտաւոր և գիտական պատրաստութիւնը կարող է այդ դէպքում մեծ ծառայութիւն մատուցանել եկեղեցուն, վերակենդանացնելով և կեանքի պահանջներին մօտեցնելով եկեղեցական կանոնները և աւանդութիւնները։

Ահա այն արժանաւորութիւնների համառօտ ամփոփումը, որ պիտի ունենայ կաթողիկոսութեան թեկնածուն ամենայն իրաւամբ հայրապետական աթոռը ժառանգելու համար, և մենք անտես առնելով կուսակցական պայքարը ու միայն աչքի առաջ ունենալով ազգի, եկեղեցու և Մայր Աթոռի շահերը՝ բարոյական պարտք ունենք կատարելու մեր խղճի առաջ, այն է՝ ընտրել արժանաւորագոյն ժառանգ կաթողիկոսական գահի համար։

Բնաւ չը կամենալով ժխտել արժանիքները այն կաթողիկոսական թեկնածուների, որոնց անունները դրված են հրապարակի վրա, արդարութիւնը սակայն պահանջում է, որ մենք խոստովանենք, թէ արժանաւորագոյնը նրանց մէջ Մաղաքիա արքեպիսկոպոս Օրմանեանն է։

Սա ամենախոշոր և քանքարաւոր դէմքն է հայ հոգևորականութեան մէջ։

Նա է, որ իր վարչական ընդունակութիւններով, փորձառութեամբ, ուսումով, գիտութեամբ և եւրոպական կրթութեամբ բաւարարութիւն է տալիս այն պահանջներին, որոնց մասին մենք արդէն յիշեցինք։

Այդ նշանաւոր եկեղեցականը իրօք օժտված է վարչական և դիւանագիտական ակնյայտնի տաղանդով, որը և արտայայտեց նա տեսչական, առաջնորդական և պատրիարքական պաշտօնները երկար տարիներ վարած ժամանակը Կարնում, Արմաշի դպրեվանքում և Կ. Պոլսում։

Օրմանեանը պատրաստեց մի խումբ երիտասարդ կրթված հոգևորականներ, որոնք Թիւրքիայում առաջնորդական և քարոզչական պաշտօններ են կատարում, նաև գործում են բանասիրական և դպրոցական ասպարէզների վրա։ Ներկայ գտնվող պատգամաւորներից նրա աշակերտները լինելու բաղդը ունեցել են Գաղատիոյ առաջնորդ Բաբգէն սրբազանը և Բաբերդի առաջնորդի տեղապահ Տիրայր ծայրագոյն վարդապետը։

Օրմանեանը տաղանդաւոր քարոզիչ է և լեզուագէտ։

Օրմանեանը եկեղեցական մատենագրութեան մէջ անուն հանած հեղինակ է և, չը նայելով իր պատկառելի հասակին, մինչև այսօր շարունակում է աշխոյժ հոգով աշխատել։

Այդ բոլորը բաւ է վկայելու համար, որ այսօր Լուսաւորչի Գահի արժանաւորագոյն ժառանգը ամենայն իրաւամբ, կարող է համարվել Մաղաքիա արքեպիսկոպոս Օրմանեանը, որի թեկնածութիւնը խղճի մտօք և խորին համոզմունքով պիտի պաշտպանէ մինչև վերջը մի միլիոնից աւելի հայ ժողովրդի ներկայացուցչութիւնը Էջմիածնում։

ԳԱՒԱՌՆ ԱՐՁԱԳԱՆՔՈՒՄ Է

I

Օրմանեանականների բարոյական յաղթանակը

Ախալցխա, 17 դեկտեմբերի

Կաթողիկոսական ընտրութեան համազգային ժողովում՝ «մեծամասնութիւն» կոչված հակաօրմանեանականների բռնած տգեղ և ապօրինի ընթացքը դէպի «փոքրամասնութեան» օրինաւոր պահանջը և սրբազան Օրմանեանի անունը քառանուն ցանկի մէջ չը մտցնելը՝ պարզ ցոյց է տալիս, որ նրանք իրանց վրա վստահութիւն չեն ունեցել, թէև առ երես միշտ ասել են՝ «Օրմանեանի անունը լսել անգամ չենք ուզեր» դռռացողներին։ Բայց փաստը ցոյց է տալիս, որ դա լոկ տգեղ վարմունք է եղել, իւրայինների սիրտը շահելու համար։ Իսկ եթէ բանը գաղտնի քուէարկութեան հասնէր՝ խիղճը և ընդհանրութեան շահի զգացմունքը աւելի տիրող կը հանդիսանային, և սպիտակ քուէ կը տային Օրմանեան սրբազանին։

Ուրիշ կերպ բացատրել չէ կարելի նրանց հրաժարվելը։ Պարզ է, որ նրանց «ըստ էութեան» չը համաձայնվելը լոկ պատրուակ է եղել իւրայինների վրա եղած կասկածը։

Եթէ իսկապէս նրանք համոզված հակաօրմանեանականներ լինէին, փոխանակ «ըստ էութեան» երկչոտական բանաձևն ընդունելու, պէտք է ուրախութեամբ համաձայնվէին օրմանեանականների այդ օրինաւոր պահանջին և դնելով Օրմանեանի անունը գաղտնի քուէարկութեան՝ փառաւոր կերպով սևացնէին, ինչպէս սևացրին Մեսրոպին։ Դրանով թէ իրանք՝ «մեծամասնութիւնը» (եթէ ի հարկէ եղել է մեծամասնութիւն) իսկապէս «սկզբունքի» կը ծառայէին և թէ իրանց խպատակին կը հասնէին՝ առիթ չը տալով ազգային երկպառակութիւնների։

Թէ որքան մեծամասնութիւնը համոզված հակաօրմանեանական է եղել, իմ գիտեցածից բերեմ մի փաստ։

Ախալցխայի նախկին յաջորդ՝ Սիօն վարդապետը, քաղաքումս եղած միջոցին, թունդ օրմանեանական էր և նրա մասին շատ անգամ գովեստով էր խօսում ընտանեկան շրջաններում, իբրև արժանաւոր կաթողիկոսացու։ Իսկ այժմ, որքան լսեցի լրագիրներից, ընտրողական ժողովներում անցել է հակաօրմանեանականների բանակը (եթէ այդ ստոյգ է)։ Եւ այդպիսի անհատներ շատ կարող են լինել, որոնք իրանց փափուկ մորթու պատճառով կամ «ահաբեկումից» սարսափած փոխում են իրանց անձնական համոզմունքը։ Միայն Սուքիաս սրբազանը և նրա նման անվեհեր մարդիկ կարող են ոչ մի նշանակութիւն չը տալ ապազգային հալածանքներին կամ «ահաբեկումներին», բողոքելով ապօրինութիւնների դէմ և հեռանալով ժողովից։

Սրանով մի քանի անգամ է, որ այդ «խուժանից» թքոտված սրբազանը, ազգի ընդհանուր շահերի վտանգման մէջ, ցոյց է տալիս իր անվեհերութիւնը, իր կոչումը, պաշտպանելով ազգի շահը և անձականապէս տուժելով։

Պատիւ նրան և նրա նմաններին...

Վերոյիշեալ իրականութիւնը մէջ բերելով, փաստ է ուրեմն, որ բարոյական յաղթութիւնը օրմանեանականների կողմն է, իսկ նրա թշնամիները ցոյց տուին, թէ որքան հոգով «ազատամիտ», «ժողովրդական» են։ Ժողովուրդը այլևս մի անգլուխ դիակ չէ. նա լաւ ճանաչեց իր թշնամուն, իր շահագործողին։

Գիւղացի

II

Բողոքող եւ հեռացող պատգամաւորներին

Հին-Նախիջևան, 17 դեկտ.

Դուք, որ կարողացաք հայ ազգի առջև արդար ու անձնուրաց լինել, փառք ձեզ։

Դուք, որ հեռու պահեցիք ձեզ ամենախայտառակ սրբապղծութիւնից դէպի Նուի-

…բական կաթողիկոսական ընտրութիւնը, պատիւ ձեզ։

Դուք՝ արժանաւորագոյն կաթողիկոսական թեկնածուներ՝ գիտնական Մ. արքեպ. Օրմանեան և լիբերալ Կարապետ եպիս., փառք և պատիւ ձեզ։

Հայ ազգը միշտ կը յիշէ, և պատմութիւնը կը տայ մեզ անշուշտ այն ոսկեդարը, որով սկսվեց ձեր ազգօգուտ ազդեցութիւնը պառակտված և բանաբարված իր իրաւունքների մէջ՝ հայ ազգի վերաբերութեամբ։

Կեցցեն չընտրված ընտրելիները և ընտրութեանը չը մասնակցող պատուիրակները, որոնք, չը քաշվելով բռնի ույժից և անհեթեթ զրպարտութիւններից, արձագանք տուեցին համայն ազգութեան բաղձանքին, որը թէպէտ խեղդվեց առժամանակ, բայց ապագայի դատը դրան ապացոյց պէտք է լինի նրանց փառքով պսակված յաղթանակին…

Կեցցեն բողոքող Սուքիաս արքեպիսկոպոս, Կարապետ եպիսկոպոս և ուրիշ հոգևորականներ։ Կեցցեն բողոքող Ա. Քալանթար, Հ. Առաքելեան, Ց. Սպենդիարեան, Ս. Ջէրքէզեան, Գ. Զուբար և այլք, որոնք անկեղծ գործունէութեան և բարձրագոյն գիտութեան կարօտ, բայց անտէր մնացած ազգի գլխին փալանքը փաթաթելու գործում անմասն մնացին՝ չը գործակցելով մեր ազգային այն ոռմիներին, որոնք գլխաւորապէս Թիւրքիայից խուժած, թայֆայական և անձնական գծուծ կրքերից էին կուրացած։

Յաղթողը փոքրամասնութիւնն է, քանի որ չարաչաւորեն իր սուրբ կոչումը, անպարտ դուրս եկաւ եկեղեցու կորստեան ասպարէզից, ճիշդ այնպէս, ինչպէս նախնական քրիստոնեայ ըմբիշը Հռոմի արեան կրկէսից, որը թէպէտ և վիրաւոր, բայց սիրոյ յաղթող գաղափարի եղբայրածարաւ դրօշն է ծածանում ի նշան ապագային իւրեան ընկնելիք յաղթանակի…

Ամօթ ու զզուանք աններելի միջոցների, նոյնիսկ Մայր-Տաճարի կողքին պասկվիլների դիմող մեծամասնութեան, որին եթէ աջողվեց ընտրել, բայց չը պէտք է աջողվի փրկել կրկին կործանման մատնված ազգի միակ յենարան-եկեղեցին…

Ալ. Գա.

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

20 դեկտեմբերի

Պարիզ.—Ելիսեան պալատում ընդունելութեան ժամանակ պետական խորհրդի փոխ-նախագահը իր ճառում ընդգծեց կառավարութեան հայրենասիրական [illegible]։ Պարիզի առևտրական պալատի նախագահը յայտնեց, թէ առևտրական աշխարհը բաղդաւոր է ընդունված վճռից, որ չէ շօշափում երկրի արժանապատուութիւնը և ծաւալում է ֆրանսիական ազդեցութիւնը, նոր ասպարէզներ բանալով Աֆրիկայում գաղութային գործունէութեան համար։

Դիպլոմատիական մարմին ընդունելիս Փալիէրը և անգլիական դեսպանը ցանկութիւն յայտնեցին զարգացնել միջազգային արբիտրաժը, որ մարդկութեանը մօտեցնում է բոլոր վէճերի խաղաղ լուծման։

Կ. Պոլիս.—Զինուորական մինիստր Մահմուդ-Շէվքէթը, ծովային մինիստր Մուշտիդը, արտաքին գործերի մինիստր Ասիմը մնում են իրանց պաշտօններում. կաբինէտի մնացած մասը յայտնի չէ տակաւին։

Հռոմ.—Կվիրինալում տեղի ունեցաւ զինուորական ու քաղաքացիական պաշտօնեաների և պարլամենտի ներկայացուցիչների սովորական նոր տարվայ ընդունելութիւնը։

ՀԵՌԱՒՈՐ ԱՐԵՒԵԼՔՈՒՄ

(Պետերբուրգի Հեռ. գործ.)

20 դեկտեմբերի

Պեկին.—Ցանշաօյը հեռագրով տեղեկացրեց մինիստրների խորհրդին, թէ ինքը հրաժարվում է բանակցութիւններ վարող լիազօրի կոչումից։ Միաժամանակ հրաժարվեցին նրա մօտ գտնվող զանազան գաւառների ներկայացուցիչները։

Կայսերական գործող զօրքերի հրամանատարները հեռագրում են իշխաններին, պալատականներին, պահանջելով որպէսզի նրանք հանեն օտարերկրեայ դրամատներում ի պահ տուած տասնեակ միլիոնները և նուիրեն նրանց պատերազմական կարիքների համար։ Միաժամանակ հրամանատարները խնդրում են միջնորդել գահի առաջ հրատարակել առանձին հրովարտակ և խիստ պատժի սպառնալիքով հարկադրել իշխաններին նուիրատուութիւններ կատարելու։

20-րդ զօրաբանակի զօրամասերը ապստամբվեցին։ Նրանց դէմ ուղարկվեց հին զօրքերի մի վաշտ։

Սահմանադրական պալատը տեսնելով, որ ապստամբները վերսկսեցին պատերազմական գործողութիւնները, մտադիր են միջնորդել, որպէսզի առանձին հրովարտակ հրատարակվի ազգային ժողովի հրամանը վերացնելու մասին, և անհրաժեշտ է գտնում գործել հանրապետականների դէմ ույժով։

Հանրապետականները գրաւել են Շանդունի նահանգում Ցզօուխան քաղաքը։

Մանկօու.—Երրորդ զօրաբանակը նահանջում է դէպի հիւսիս, չորրորդն ու վեցերորդը հրաժարվում են տեղերից շարժվել։

Շանխայ.—Դաւառական պատգամաւորների համագումարից ընտրված Սունիատսէնը մեկնեց Նանկին՝ նախագահի պաշտօնը ստանձնելու համար։

Լեանխուէր լինելու է փոխ-նախագահ։ Վունիֆանը կը մնայ արտաքին գործերի մինիստր։

Կեախտա.—Երէկ Ուրգա մեկնեց գեներալ-հիւպատոս Լիւբան։

Կեախտայի սահմանը բերվեցին 10 խունխուզ, որոնք Մոնղոլիայում աւազակութեամբ էին պարապում։ Մոնղոլական հանքերը պաշտպանում են մոնղոլ և ռուս զօրախմբերը։

Կալգան.—Հարաւային Մոնղոլիայի իշխանները միաձայն վճռեցին պաշտպանել կառավարութեան, հանրապետութիւն հաստատվելու դէպքում անջատվել Չինաստանից և կազմել անկախ պետութիւն։

Խարբին.—Մաքսատան վարչութեան հաշւետուութիւնից երևում է, որ սեպտեմբեր, հոկտեմբեր և նոյեմբեր ամիսներում եկամուտները պակասել են մօտ 140 միլիոնով։

Խարբին.—Չինական վաճառականութեան ներկայացուցիչները միացան այն ուղերձին, որով խնդրվում է մաքրել Ցիցիկարի նահանգը խունխուզներից ռուս զօրքերի օգնութեամբ։

Տօկիօ.—Գլխաւոր արդիւնաբերող ֆիրմաները հանգանակեցին 45,000 յօգուտ Տօկիօյում գտնվող աղքատ չին ուսանողների։

Գործադուլ կօնդուկտօրները և վատմանները քարուքանդ արին էլեկտրաքարշի գրասենեակը։

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ՇՈՒՐՋԸ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

20 դեկտեմբերի

Թաւրիզ.— Իր գործողութիւններն սկսեց պատերազմական-դաշտային դատարանը, որ մահապատժի ենթարկեց յայտնի ագիտատոր շէյխ-Սէլիմին, մոլլա Սըկատ-ուլ-Իսլամին, դեմոկրատ-մարտիկների պարագլուխ Իբրահիմ-Կավկազիին և ռուսաց զօրքերի վրա յարձակում գործողներից 5 ուրիշի, որոնք տանջել էին զինուորներին։ Դատավճիռը ի կատար ածվեց բազմամարդ ամբոխի ներկայութեամբ, որ համակրանքով վերաբերվեց դէպի ոճրագործների մահապատիժը, որոնք 5 տարի շարունակ ահաբեկում էին Թաւրիզը։

Հիւպատոսարանի ձիերը յետ բերվեցին։

Թէհրան.—Շնորհիւ ոստիկանութեան ձեռք առած միջոցների, Մօհարրէմի սգի օրերը անցան լիակատար կարգ ու կանոնով։

Կառավարութիւնը զբաղված է գլխաւոր գանձապահ ընտրելու հարցով, որը ստանալու է հաշիւները մեկնող Մօրգան-Շուստերից։

Ատրպատականի գեն.-նահանգապետ նշանակվելու է Սիփէհդարը։

(Լրագիրներից)

Բերլին.—Անգլիական կառավարութիւնը պատրաստվում է հետևել ռուսական օրինակին Հարաւային Պարսկաստանում։ Հնդկաստանից ուղարկվում են Բուշիր մի քանի գնդեր պատժական նպատակով՝ վրէժ լուծելու անգլիական հիւպատոսի վրա յարձակման համար։ Կարծում են, որ միացման դէպքում Հարաւային Պարսկաստանը վարչական կողմից կը միացվի Հնդկաստանին։

Պետերբուրգ.—Արտաքին գործերի մինիստրութեան մէջ ստացված տեղեկութիւնների համեմատ, Թաւրիզում ռուս զօրքերի աստիճանաբար մեծանալու շնորհիւ նշանաւոր հանգստութիւն տիրեց։ Իսկ մամուլի մէջ երևցած տեղեկութիւնը նոյն անկարգութիւնների մասին Րաշտում չեն համապատասխանում իրականութեան։ Ճիշդը միայն այն է, որ այնտեղ մեր զինուորները առանձին ընդհարումներ են ունեցել պարսիկների հետ։ Մամուլի մէջ երևցած տեղեկութիւնը այն մասին, թէ Թաւրիզի դէպքերում իբր թէ մեղաւոր է Թիւրքիան, որը չէզոք պայմաններում ապրող իր հպատակների միջոցով ագիտացիա է վարում Ռուսաստանի դէմ, նոյնպէս չէ համապատասխանում իրականութեան։ Մեր պատժական արշաւախմբի գործողութիւնների մասին տեղեկութիւնները մինիստրութեան մէջ մինչև այժմ չեն ստացված։ («Р. В.»)

Լոնդոն.—Անգլիական լրագիրների տեղեկութիւնների համեմատ, Պարսկաստանի բոլոր նահանգները բողոքեցին պարլամենտը արձակելու դէմ, որովհետև ոչ խնամակալը և ոչ մինիստրութիւնը, սահմանադրութեան հիման վրա, իրաւունք չունեն արձակել մէջլիսը։ («Р.»)

Պարիզ.—«New Jork Herald» լրագրի Թէհրանից ստացված տեղեկութեան համեմատ, Թաւրիզում նորից սկսվեցին ճակատամարտերը։ Բոլոր հիւպատոսարանները կատարելապէս ապահով են, բացի ռուս հիւպատոսարանից, ուր սպանված են 5 զինուոր և վիրաւորված են 4 հոգի։ Ռուս զօրքերի ընդհանուր կորուստները հասնում են 150 հոգու։

Ռուսները, լրագիրների ասելով, կոտորում են այժմ հայ կամաւորներին, որոնք պատերազմում էին ֆէդայիների շարքերում։

Մեր զօրքերը հաւաքված են Թաւրիզում, և Թաւրիզի ու Ջուլֆայի ճիւղի ճանապարհը մեր կատարեալ տրամադրութեան ներքոյ է։ Ռուսական տելէֆոնը և հեռագիրները ռուսական սահմանի հետ դեռ չեն վերականգնված։ Հեռագիրները Թաւրիզից ստացվում են, առաջվան պէս, շրջանային գծով՝ հնդկա-եւրոպական հեռագրաթելով, ուշանալով։ Մինչև այժմ Թաւրիզից դեռ ևս չէ ստացվել սպանվածների և վիրաւորների մանրամասն ցուցակը։ Յայտնի է, որ 100-ից աւելի վնասվածներ կան։ («Р.»)

Բուխարէստից «Н. В.» լրագրին հեռագրում են. «Այստեղ ստացված տեղեկութիւնների համեմատ, Թիւրքիան շտապով զէնքի է կանչում Բաղդադի զօրքերի 4-րդ զօրաբաժնի մի մասը, որոնք բանակած են Վանի լճի հիւսիսային մասի մօտ։ Բիւրգիրին առաջարկված է պատրաստ լինել անկանոն հեծելազօրք ասպարէզ հանելու անհրաժեշտութեան դէպքում։ Ուրմիա ուղարկելու համար պատրաստված են մի քանի լեռնային բատարէաներ, սապեօրների մի զօրաբաժին և հետևակ զօրքերի մի քանի բատալիօն»։ («Р. В.»)

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԳԱՒԱՌԻՑ

Ջրի հարցը Ղազախում

Ղազախ, 16 դեկտ.

Հայոց եկեղեցու բակում փորվող ջրհորի մէջ ջուր երևաց 48 արշին խորութեան մէջ։ Մաքուր ու անընդհատ ջրի կարօտ ժողովուրդը ուրախութեան մէջ է, բայց կանգ ենք առել մի շատ կարևոր հարցի առաջ, որի առիթով մեզ իր խորհրդով օգնութեան հասնողը մեծ բարութիւն կը լինի արած։

Պէտք է լուծել այն հարցը, թէ ինչ ջրհան (նասօս), ինչ գնանոց, ինչ մեծութեամբ կարող է նպաստաւոր լինել մեր ջրհորի համար. ապա թէ՝ արժէ՞ արդեօք պահանջվող ծախսն անել, այն յուսով, որ մեր դժուարութեամբ հաւաքած կօպէկները ի զուր չը կորչին և մենք կունենանք մշտական, առողջարար ջուր։

Ցանկալի էր, որ գործին ծանօթ անձինք իրանց բարի խորհուրդը չը խնայէին։

Զաք. զ. Ապրեսեան

Ցխինվալի ծխ. դպրոցը

Ցխինվալ, 11 դեկտեմբերի

Մեր ծխ. դպրոցը նիւթապէս գտնվում է աննախանձելի վիճակում։ Դպրոցի միակ հաստատուն աղբիւրն է այրի Մարիամ Պապօվեանի դպրոցիս նուիրած 6000 ր. անձեռնմխելի դրամագլխի °/₀-ը, որից ստացվում է տարեկան մօտ 300 ր.։ Եկեղեցին տալիս է նպաստ տարեկան 100 ր.։ Աշակերտ-աշակերտուհիների մի մասը ազատվում է ուսման վարձից չքաւորութեան պատճառով. մնացածներից, ստանալով տարեկան 3-ական ռուբլի, հաւաքվում է մօտ 90—100., նայելով աշակերտ-աշակերտուհիների թւին։ Մօտ 100 ռուբլի էլ հաւաքվում է նոյեմբերի տօներին և մասնաւոր մարդկանց նուիրատուութիւնից։

Այսպիսով դպրոցի տարեկան մուտքն է մօտ 600 ռուբլի։ Մինչև ներկայ ուսումն. տարին դպրոցի տարեկան ելքն էր մօտ 800 ր., որից 18—20 ր. թեմական տեսչի ռոճիկ (ներկայ տարվանից), 400—450 ր. աւագ ուսուցչին, 300 ր. վարժուհուն և մօտ 100 ր. ծառայի, փայտի և այլ մանր ծախսերի համար, հետևապէս դպրոցը ամեն տարի ունէր մօտ 200 ր. դեֆիցիտ։

Նիւթականի աղքատութիւնն է պատճառը և հետևաբար ռոճիկների անժամանակ վճարելը, որ տեղական դպրոցում ոչ մի ուսուցիչ 1—2 և ամենաշատը 3 տարուց աւելի չէ պաշտօնավարել։ Թէ որքան վնասակար է դպրոցի մանկավարժական կազմի յաճախակի փոփոխութիւնը, դրա մասին աւելորդ է խօսել։

Դպրոցի աննախանձելի վիճակի գլխաւոր պատճառներից մեկն է ծխական տուրք չը լինելը։ Դպրոցին տալիս են նպաստ միայն նրանք, որոնց որդիքը յաճախում են դպրոց, տալով տարեկան 3-ական ռուբլի թէ հարուստը և թէ աղքատը։

Ծխական տուրք չը լինելու պատճառով դպրոցը տուժում է ոչ միայն նիւթապէս, այլ և տարէ-տարի դատարկվում են դպրոցի դասարանները. աշակերտ-աշակերտուհիների թիւը, փոխանակ աւելանալու, նուազում է։ Ոչ միայն չունևոր ծնողները, այլ և ունևորները իրանց որդոցը, փոխանակ ուղարկելու մեր դպրոցը իրանց մայրենի լեզուն սովորելու, ուղարկում են տեղական պետական դպրոցները (որից կան 3 հատ. 1-ը երկդասեան և 2-ը տարրական), պատճառաբանելով թէ այնտեղ ուսումը ձրի է, իսկ մեր դպրոցում 3 ռուբլի։

Ցաւ չէր լինի, եթէ չը կարողանային վճարել և չունենային, բայց կը գայ ձմեռը, երեկոյթների սեզօնը, լօտօների և թղթախաղի ժամանակաշրջանը, և կը տեսնենք, որ ոչ մի ընտանիք համարեա թէ անմասն չի մնայ երեկոյթ սարքելուց, իսկ իրանց որդոց կրթութեան համար զլանում են տարեկան 3 ր., օրական մի կօպէկից էլ պակաս վճարել։

200 տուն ունեցող Ցխինվալի հայ համայնքը ծխական դպրոցին տալիս է միայն 40—45 աշակերտ-աշակերտուհի։ Իսկ եթէ ծխական տուրք լինէր սահմանված, դպրոցը կունենար ոչ թէ 40—45 աշ.-աշակերտուհի, այլ երկու այնքան, և որ գլխաւորն է՝ շատ չքաւոր ծնողների զաւակները, ուսման վարձ չունենալու պատճառով, չէին զրկվի դպրոցից։

Պէտք է շտապել օր առաջ ծխական տուրք սահմանել, որպէսզի՝ նախ դպրոցը ապահովվի նիւթապէս, երկրորդ՝ դպրոցի դասարանները չը դատարկվեն և, որ ամենագլխաւորն է, ժողովրդին բերել այն գիտակցութեան, որ իւրաքանչիւր անդամ ըստ իր կարողութեան պարտաւոր է իր լուման տալու իր ազգային դպրոցների պահպանութեան համար. հակառակ դէպքում մեր դպրոցները կենթարկվեն Բէշինեվի ծխակ. դպրոցի ճակատագրին, որտեղ, ինչպէս լրագրութիւնից իմացանք, սովորում են միայն 9 հոգի։

Հմայեակ Օհանեանց

ՏԱՐԵՎԵՐՋԻ ԽՈՀԵՐ

I

Մադրասա (Շամախու գաւ.), 5 դեկտ.

«Ընկեր» թերթում երկու պարոններ՝ Սարգիսբէկեան և Ա. Ա. խօսելով բժշկական օգնութեան կարիքի մասին Շամախու հայ գիւղերում, առաւելապէս ծանրանում են Մադրասա գիւղի վրա, որպէս հայաշատ կենտրոնի և քիչ թէ շատ հարուստ գիւղի վրա։ Երկու պարոններն էլ միաբերան յանդիմանում են մեզ՝ մադրասեցիներիս, մանաւանդ մեզանից ունևորներին, որ մենք թերանում ենք մեր քաղաքացիական և հասարակական պարտքի մէջ ու ձեռնամուխ չենք լինում մի հիւանդանոցի հիմնարկութեան ու մի բժշկի հրաւիրման, որոնց պակասութիւնը մեր գիւղում թէ իբրև մղձաւանջ ծանրանում է մեր խղճմտանքի վրա և թէ անհամեմատ շատ սուղ է նստում մեզ նիւթական և բարոյական կողմերից։ Անշուշտ, շնորհակալ չը լինել յիշեալ երկու պարոններից մեր քաղաքացիական պարտքը մեզ յիշեցնել տալու համար՝ չենք կարող, բայց միևնոյն ժամանակ նրանց այդ քայլը առիթ է տալիս մեզ երկու խօսք ասելու։

Մեր գիւղում՝ Մադրասայում հիւանդանոց բանալու և բժիշկ հրաւիրելու հարցը նոր չէ. նա երեք-չորս տարվայ կեանք ունի։ Կարող ենք աւելին ասել. նա նոյնիսկ հասունացած և հերթական դարձած հարց է, որը, յուսով ենք, շատ կարճ ժամանակում պէտք է իրականանայ։ Մեր գիւղի բանիմաց և գիտակից երիտասարդութիւնն, ուրեմն, մի քանի տարիներ է, ինչ տոգորված է հիւանդանոց բանալու և բժիշկ հրաւիրելու գաղափարով ու ձգտումով։

Եթէ մեր գիւղում չը զգացվէր ուրիշ աւելի կարևոր հասարակական ձեռնարկութիւնների պակաս, մենք, հարկաւ, այժմ հիւանդանոց և բժիշկ կունենայինք։ Սակայն զարթնումի օրերից սկսած մենք հետզհետէ հրապարակ ենք հանել համայնական շտեմարանի, մանր վարկի, խճուղու, չորացած աղբիւրի վերանորոգութեան և այլն գաղափարներ, որոնց, պարծանքով կարող ենք յիշատակել, վերջին մի քանի տարիների ընթացքում արդէն տուել ենք կեանք և մարմնացում։ Ներկայումս հերթը պատկանում է հիւանդանոց և բժիշկ ունենալու գաղափարին։

Աւելորդ է ասել, որ հիւանդանոցի և բժշկի կարիքը ամենքս էլ հաւասարապէս զգում ենք։ Ամենքս էլ խիստ ուրախ կը լինենք, եթէ մեր ընտանիքի հիւանդ անդամի բժշկումը կատարվի մեր տներում, մեր իսկ աչքերի առաջ, որով թէ ազատած կը լինենք մեր հիւանդի թանգագին կեանքը տեղափոխութեան (Շամախի) անյարմարութիւններից ու վտանգից և թէ նիւթական զգալի խնայողութիւն մտցրած կը լինենք մեր տարեկան բիւջէի մէջ։

Զգում ենք, բայց և գործը առաջ ենք տանում կաղէկաղ, զլանալով նրան մեր կողմից պէտք եղած եռանդն ու հոգածութիւնը։ Դրա պատճառները մէկից աւելի են։ Նախ՝ մեր գիւղը առաջվայ հարուստ, փարթամ և ճոխ գիւղը չէ. այսօրվան Մադրասան առիթներ շատ ունի նախանձելու անցած օրերի Մադրասային։ Երկրորդ՝ կենսական մթերքները իրանց անօրինակ թանգութեամբ համարեա թէ դժուարացրել են ապրուստը մեր գիւղում ու ծանր և դժընդակ պայմանների մէջ են դրել նրան։ Երրորդ՝ մեր սուղ միջոցներից տնտեսած մեր կօպէկները չենք խնայել, տուել ենք քիչ վերև յիշատակված հանրօգուտ ձեռնարկութիւնների իրականացման համար և այլն։

Բացի դրանից կայ և մի այլ պատճառ, թերևս եղած բոլոր պատճառներից ամենից աւելի յիշատակելին, որը նոյնպէս մեծագոյն չափով նպաստում է գործի կաղալուն։ Դա, այսպէս ասած՝ մեր գիւղի ինտելիգենտ համարվող մասի մէջ փոխադարձ յարգանքի, զիջողութեան և համերաշխութեան վերացած լինելն է։ Մենք ինտելիգենտ մադրասեցիներս միմեանց բոլորովին չենք յարգում, իրար երբէք չենք զիջում, ու դժկամակում ենք համերաշխել մի ընդհանուր և հասարակութեան օգտին նուիրված գործի շուրջը։ Իսկ այդ հանգամանքը մեզ՝ գիւղացիներիս խրտնեցնում է կուլտուրական նշանակութիւն ունեցող գործից։

Պարզենք մտքներս։

Մենք ունենք մի ընկերութիւն, որի անունն է «Մադրասայի Գիւղատնտեսական Փոխադարձ Օգնութեան Ընկերութիւն»։ Կարծում ենք, որ աւելորդ է ընկերութեան նպատակի և ձգտումի մասին խօսելը, քանի որ անունը արդէն ցոյց է տալիս նրա թէ ձգտումը և թէ նպատակը։ Եւ պէտք է ասենք, որ այդ ընկերութիւնը, որի մասին մենք յետոյ կը խօսենք, ունի տնտեսած, ինչպէս լսում ենք, 3—4 հազար ռուբլի։ Յիշեալ գումարը, կարծում ենք, որ լիովին հերիք է, դիցուք, մի հիւանդանոցի հիմնարկութեան սկզբնական քայլերը անելու համար, որից յետոյ մենք՝ գիւղացիներս տեսնելով իրականութեան սահմանը ոտք դրած գործը, խօսք չը կայ, որ կը տանք նրան հարկաւոր չափով մեր բարոյական և նիւթական օգնութիւնը և այսպիսով միացած ույժերով ոտքի կը կանգնեցնենք մեր միջավայրում մի ցանկալի հաստատութիւն։ Բայց աւր և տես, որ ընկերութիւնը աւելի լաւ է համարում իր դրամագլուխը չնչին տոկոսով սրա կամ նրա մօտ քնեցնել, քան թէ հիւանդանոցի նման մի օգտաւէտ հաստատութեան ձեռնարկել այն միջավայրում, որի օգտի համար կոչվել է գործելու։ Ցաւալի է, բայց այդպէս է։

Ի՞նչն է, սակայն, դրա պատճառը։ Ո՞չ ապաքէն այն՝ որ ընկերութեան յարգելի անդամների մէջ բացակայում է փոխադարձ յարգանքը, զիջումը և համերաշխութիւնը։ Ու մեզ հաւատացնում են, որ ընկերութեան ժողովներից մէկում երբ արծարծվել է մեր գիւղում հիւանդանոց հիմնելու և բժիշկ հրաւիրելու հարցը, յարգելի անդամներից մէկը «ջիք» է ասել, միւսը՝ «բիք», և այդպիսով հարցը թաղել են անորոշութեան մէջ, որ խիստ ցաւալի է։

Որ իրօք մենք՝ ինտելիգենտ մադրասեցիներս միմեանց չենք յարգում ու պատւում և իրար հետ էլ անհամերաշխ ենք, դրա փայլուն ապացոյցը,—հեռու չը գնանք,—կարդում ենք «Ընկերի» 44-րդ համարում. «Ա. Ա.» ստորագրութեամբ մէկը, որ արձագանք է տուել պ. Սարգիսբէկեանին, իր թղթակցութեան վերջում մեզ՝ մադրասեցիներիս պատւում է հետևեալ արտայայտութեամբ. «Վերջապէս այդ ժողովուրդն ախար կթան կով է, խոտ տուէք որ կաթ ստանաք է…»։ Պ. Ա. Ա.-ն, ուրեմն, մեզ կթան կովեր է դարձնում և ողորմածաբար տանում յանձնում է մեր գիւղի ունևորներ՝ Ագրիեանների տրամադրութեանը։ Յետոյ, կարծես թէ, գտնում է նրանց փափուկ երակը և սկսում է խփել այդ երակին, որպէս զի նրանք՝ Ագրիեանները, ի սէր իրանց օգտի, մեզ խոտ տան։ Իսկ խոտը, ըստ Ա. Ա.-ի, հիւանդանոցն է իր բժշկով և դեղերով։ Չենք վարանում կարծելու, որ Ա. Ա.-ի նպատակը աւելի քան բարի է եղել և նա էլ, ինչպէս և մենք, հետամուտ և նախանձախնդիր է հիւանդանոցի շուտափոյթ հիմնվելուն և բժշկի հրաւիրման իր հայրենի գիւղում։ Բայց Ա. Ա.-ն իր այդ բարի նպատակն ու նախանձախնդրութիւնը նախ այլանդակում է վուլգար արտայայտութեամբ, ուղղված ամենքիս հասցէին, ապա նրանց ներս է գլորում մեր միջավայրը։

Մենք ամենքս պարտաւոր ենք լինել—քաղաքավարի։ Քաղաքավարութիւնը մանաւանդ անհրաժեշտ է այն ժամանակ, երբ մենք ինքնաբերաբար կոչումն ենք ստանձնում ծառայելու մեր հայրենի միջավայրի կարիքներին։ Բռնված լինել ժողովրդի մէջ կուլտուրա պատուաստելու տենչով և բարբարոս արտայայտութեամբ վիրաւորել դոյն այդ ժողովրդի արժանապատուութիւնն ու ինքնասիրութիւնը, դա մենք համարում ենք ժողովրդին չը յարգելու ու նրա հետ համերաշխ չը լինելու նշան։ Երևոյթը թէև ցաւալի, սակայն գեղեցիկ կերպով ընորոշում է ընդհանրապէս մեր ժողովրդի արդի բոլոր սուտ փրկիչներին։

Մենք կը խնդրէինք «Ընկեր»-ի գրագէտ Ա. Ա.-ին, որ մեր գիւղացիների հասցէին հայհոյ շպրտած իր վիրաւորիչ արտայայտութիւնը յետ կոչէր, որը թերևս ամենից աւելի իրան սազական լինի։

Ահա թէ ինչու համար է կաղում մեր գիւղում հիւանդանոց հիմնելու և բժիշկ հրաւիրելու անպայման կարևոր և պէտքական հարցը։

Ուրախալի է արձանագրել, որ մեր՝ մաղրասեցիներիս շրջանում գուրգուրվող այդ հարցը սկսել է արդէն գուրգուրանք գտնել նաև յիշատակված «Մաղրասայի Գիւղատնտեսական Փոխադարձ Օգնութեան Ընկերութեան» անդամների շրջանում ևս, ինչպէս այդ երևում է նրա վերջին, թէև չը կրող, շրջաբերականից։ Այդ հանգամանքը մենք ի սրտէ ողջունել կարող ենք։

Ցանկանք օր առաջ հիմնված տեսնել մեր հայրենի գիւղում հիւանդանոց և հրաւիրված տեսնել բժիշկ, որոնք ձեռք-ձեռքի տուած ամոքեն մեր սրտերի վրա յետագայում բացվելիք վէրքերը։ Հայրենակից

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

— Դեկտ. 19-ին Կովկասի Փոխարքային ներկայացան Թիֆլիսի թեմի կառավարիչ Եփրեմ եպիսկոպոս, Ս. Յարութիւնեան և Յակոբ Միքայէլեան, որոնք ներկայացրին կաթողիկոսական ընտրեալի վերաբերեալ թղթերը։

— Սարգիս Խարազեան բաժանորդագրըվելով «Մշակի» երկու օրինակի համար, մէկ օրինակը, ի յիշատակ «Մշակի» 40-ամեայ յոբելեանի, թողնում է խմբագրութեանս տրամադրութեան տակ՝ նուիրելու գիւղական որևէ դպրոցի։

— Պետական Դումայի անդամ Ձ. Ռօզիչեվի դասախօսութիւնները տեղի կունենան հինգշաբթի, դեկտեմբերի 22-ին, և ուրբաթ, 23-ին՝ Արտիստական Ընկ. դահլիճում։

— Մեր ծերունազարդ դրամատուրգ Գաբրիէլ Սունդուկեանցը, որ իր վերջին «Կռուկ» անունով կատակերգութիւնը կազմել էր երկու գործողութեամբ, այժմ վերածել է 4 գործողութեան։

— Երեքշաբթի, դեկտ. 20-ին, երեկոյեան ժամը 8—12-ին տեղի ունեցաւ Վետցել հիւրանոցում մի փոքրիկ համախմբումն մօտ 40 անձանց, մասնակցութեամբ Թիւրքահայ մի քանի պատգամաւորների։ Հաւաքման նպատակն էր մտքերի և կարծիքների փոխանակութիւն կատարել ազգային մի քանի կարևոր հարցերի մասին։ Ընթրիքը մտերմական և ջերմ բնաւորութիւն ստացաւ, նախագահութեամբ «Մշակի» խմբագիր Ալ. Քալանթարի։ Ճառեր արտասանեցին Ալ. Քալանթար, Բագրէն եպիսկոպոս, Վ. Թէքէեան, Սպէնդիար, Զէրքէզեան, Գարամանեան, Մալխասեան, Ս. Սուլխանեան, Ա. Միլեան և այլք։ Իղձեր և ցանկութիւններ արտայայտվեցին ամրապնդելու եղբայրական կապերը Ռուսաստանի և Թիւրքիայի հայերի միջև։ Ընթրիքը վերջացաւ ժամը մօտ 3-ին, կէս գիշերից յետոյ։

— Շօշափելով կովկասեան մրգերի դէպի արտասահմանեան շուկաները արտահանելու խնդիրը, «Գիւղատնտես» թերթը հաղորդում է, որ նորերումս Հռոմում կազմվել է ռուս-իտալական առևտրական պալատ, որը արդէն սկսել է իր գործունէութիւնները։ Նա լրագիրներում, ի միջի այլոց, յայտնում է, որ Ռուսաստանի խնձորը Իտալիայում մեծ արժէք կարող է ունենալ, քանի որ այնտեղ մի արժանաւոր, մանաւանդ ձմեռվայ տեսակի խնձոր չը կայ, ուստի խորհուրդ է տալիս Ռուսաստանի պտղավաճառներին իբրև փորձ ուղարկել իրան դիմացկուն խնձորի ընտիր տեսակներից մի ժողվածու՝ նմուշի համար։ Այս միջոցով կիմացվեն այնտեղի շուկայի գները և պահանջի քանակը։ Եթէ ձեռնտու լինի, այնուհետև կարելի է Իտալիայի շուկայի հետ պտուղների առևտրական կապ հաստատել։

— Այսօր երեկոյեան բօրսայի դահլիճում կը կայանայ ժողով Թիֆլիսի եկեղեցիների կաթողիկոսական պատուիրակների և հրաւիրեալ անձանց, ուր կը լինեն զեկուցումներ կաթողիկոսական ընտրութեան մասին։ Ժողովին ներկայ լինելու համար պէտք է ունենալ հրաւիրատոմս։

— Երևանի լուսանկարիչ Փէշտմալճեանը պատրաստել է դեկտ. 13-ին Գէորգ արքեպ. Սուրէնեանին կաթողիկոսական առաջին կանդիդատ ընտրող պատգամաւորների խմբական լուսանկարը։ Այդ խմբի մէջ չեն մտել բողոքող 28 պատգամաւորները։

— Դեկտեմբերի լոյս 21-ի գիշերը, երեկոյեան ժամը 11-ից անց 10 րոպէ, Թիֆլիսում զգացվեց ուժեղ և կարճատև երկրաշարժ։

— Կովկասի Փոխարքան թոյլ տուեց Բաթումի քաղ. ինքնավարութեանը կարճ ժամանակով փոխառութիւն անել 48,000 ռուբլի գումարի, ծածկելու համար մի քանի անհրաժեշտ ծախքեր։

— Այս օրերս Թիֆլիս կը ժամանեն Կիեվի համալսարանի մի խումբ ուսանողներ գիտական նպատակով։

— Սեպտեմբերի 16-ին Մօսկվայում, գրող Ն. Ա. Սօլօվեօվ-Նեսմէլօվի մահվան 10-րդ տարեդարձի առիթով Վագանկօվսկի գերեզմանոցում նրա գերեզմանի վրա հոգեհանգիստ կատարվեց։ Հանգուցեալի յիշատակը յարգելու համար եկել էին հանգուցեալի բարեկամների և ծանօթների մի նեղ շրջան։ Պէտք է յիշեցնել մեր ընթերցողներին, որ հանգուցեալ Սօլօվեօվ-Նեսմէլօվը մի քանի տարի աշխատակցել է «Աղբիւր» մանկական ամսագրին։

— Վրաստանի էկզարխի ժամանումը Թիֆլիս սպասվում էր երէկ, դեկտեմբերի 21-ին։

— Այսօր Թիֆլիս են ժամանում պրոֆ. Ե. Սիվերս և քաղ. գլխաւոր հաշւապահ Բօժիկ և սրա օգնական Կարիվ։ Այսօրվանից քաղաքային վարչութեան մէջ կը սկսվեն շուտափոյթ նախապատրաստական աշխատանքներ, որպէսզի յունվարի 1-ից հնար լինի հաշիւները հաշւապահութեան կրկնակի ձևով պահել։

— Դեկտ. 26-ին վրացի ժուռնալիստները Ժողովրդական Տանը կազմակերպելու են երգիծաբանական երեկոյթ, նման վերջերս Քութայիսում տեղի ունեցածի, որը մեծ աջողութեամբ է անցել։

— Յունվարի 1-ի գիշերը Թիֆլիսի արհեստաւորաց դպրոցի վերջին (IV) դասարանի աշակերտները, նոյն դպրոցի դասատու Յ. Սօլօվեանի առաջնորդութեամբ էկսկուրսիայով մեկնում են Բաթում, ուր կը մնան երկու օր։

— Երկրումցի մի օրիորդ ցանկանում է դաստիարակչուհու պաշտօն ստանձնել որևէ հայ ընտանիքում։ Օրիորդը բացի լաւ գրական հայ լեզուից՝ անցել է նաև ֆրէօբելեան դասընթացքները։ Ցանկացողները կարող են օրիորդի հասցէն տեղեկանալ «Մշակի» գրասենեակում։

— Թիֆլիսի նահանգապետի որոշմամբ շօֆէր Գրիգոր Սուլխանովը անկանոն երթևեկութեան համար ենթարկվում է 25 ր. տուգանքի կամ 15 օրով բանտարկութեան։

— Դեկտ. 23-ին, երեկոյեան ժամը 8-ին, Թիֆլիսի նահանգի վրաց ազնուականութեան, ներկայացուցչական ժողովի պաշտօնատեղում (Բէլինսկի փող. № 2) կը կայանայ Վրաց Պատմա-Ազգագրական Ընկերութեան ընդհանուր ժողովը՝ լսելու երդ. հաւատարմատարի օգնական Գ. Ժորդանիայի զեկուցումը, որի նիւթն է՝ «Ամուսնական ծէսերն և սովորութիւնները Քարթլինիայում»։ Զեկուցումից յետոյ կը լինեն վիճաբանութիւններ։

— Դեկտեմբերի 28-ին Թիֆլիսի կրուժօկի շինութեան մէջ, վրաց «Գանաթլեբա» (Լուսաւորութիւն) ընկերութիւնն իր դըպրոցների օգտին կազմակերպում է «IV պատմական երեկոյթ»։

— Այսօր, երեկոյեան ժամը 8-ին, Նոր ակումբում (վրաց ակումբ) կը կայանայ անդամների ընդհանուր ժողովի շարունակութիւնը։

— Թիֆլիսի քաղաքագլուխ Ա. Խատիսեանը դիմեց «Մշակի» խմբագրութեանը, խնդրելով քաղաքային մուզէումին նուիրել պատմական նշանակութիւն ունեցող այն իրերը, որոնք պատկանում են հանգուցեալ Գրիգոր Արծրունուն և Պետրոս Ադամեանին։

— Մենք հաղորդել էինք, որ վրաց «Թէատրի դա Ցխովրեբա» թերթի խմբագիր Իօսէբ Խէդուշվիլին գլխաւոր-դաշտային դատարանը վերջերս 4 տարվայ տաժանակիր աշխատանքի դատապարտեց, մեղադրելով նրան հակակառավարական կուսակցութեանը պատկանելու մէջ։ Այդ վճիռը Կովկասի Փոխարքան փոխել է։ Ի. Խէդուշվիլին պիտի ուղարկվի ուղղիչ բաժանմունք 2 տարով։

— «Одесскія Новости» թերթը հաղորդում է, որ Օդեսսայում, հոկտեմբերի 13-ի գիշերը, Տօլմաչեվի կարգադրութեամբ կատարված խուզարկութեան ժամանակ, ձերբակալված մի խումբ հայերից մի քանիսը արդէն ազատ են արձակված։ Բանտարկված մնում են՝ Ս. Գրիգորեան, Ն. Աբիստակէս, Կ. Սպանդարեան, Ու. Խազար-օղլի, Բ. Ասատուրեան, Մ. Վարդանեան և Խ. Սևերս, որոնք մեղադրվում են Ս. Դ. Հնչակեան կուսակցութեանը պատկանելու գործով, որոնց նախնական քննութիւնը արդէն վերջացել է. նրանց գործը ուղարկված է ի տօրինութիւն ներքին գործերի մինիստրութեան։

— Դպրոցների շրջանային տեսուչ Լ. Լօպատինսկի Պետերբուրգ մեկնեց լեզուաբանների համառուսական համագումարին մասնակցելու համար, որը կը տեւէ դեկտ. 27—30-ը։ Լ. Լօպատինսկին Պետերբուրգից կերթայ Մօսկվա, որտեղ յունվարի 3—7-ը տեղի կունենան հնագէտների համագումարի նախապատրաստական նիստերը, որոնք կապ ունեն մի շարք այն հարցերի լուծման հետ յետագայ հնագիտական համագումար հրաւիրելու առիթով, որը կը հրաւիրվի 1914 թւին։

— Ժողովրդական Տանը վրացերէն ներկայացումներ կազմակերպող խումբը որոշել է դեկտեմբերի 28-ին և 30-ին կազմակերպել մանկական ներկայացումներ։

— Պետերբուրգից Թիֆլիս վերադարձաւ Փոխարքայի դիւանատան փոխ-վերատեսուչ Վ. Ստրատոնով և ստանձնեց իր պաշտօնը։

ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔԻ ԹԵՐԹԵՐԻՑ

— Երգեցիկ խումբ.—Կիրակի, դեկտեմբերի 11-ին, Մօսկվայի ս. Խաչ եկեղեցում կատարվեց հանդիսաւոր հոգեհանգիստ հանգուցեալ Մատթէոս կաթողիկոսի մահվան տարեդարձի առիթով, որից յետոյ էլ՝ հանգուցեալ երաժշտական գործիչ Քր. Կարա-Մուրզայի հոգեհանգիստը՝ նրա մահվան 10-ամեակի առիթով։

Եղիշէ Բաղդասարեանի խումբը հետզհետէ նոր-նոր նուաճումներ է անում պատարագի արարողութեան հարցում։ Միւս կողմից էլ Մ. Եկմալեանը ստիպում է հայ գաղութին՝ տեղ գրաւել եկեղեցում։ Երգեցիկ խումբը բաղկացած է Լազարեան ճեմարանի աշակերտութիւնից ու մայրաքաղաքի այլ և այլ բարձրագոյն դպրոցների ուսանող-ուսանողուհիներից, թւով մօտ 35—40։

— Ստորերկրեայ երկաթուղի.—Շուտով Մօսկվայում շինվելու է ստորերկրեայ տրամագծային երկաթուղի։ Տոնէլը շինվելու է Պարիզի ու Նիւ-Եօրկի տիպով։

— Մաթեմատիկայի ուսուցիչների ժողովը.—Դեկտեմբերի 27-ից մինչև յունվարի 3-ը՝ Պետերբուրգում կայանալու է Ռուսաստանի՝ մաթեմատիկայի բոլոր ուսուցիչների ժողովը, որի մասին լուսաւորութեան մինիստրի օգնական՝ բարօն Տաուբէն յայտնել է շրջաբերականօրէն։

Ե. Ք. Ն.

ԳԻՏՈՒԹ., ԳՐԱԿԱՆ., ԳԵՂԱՐ.

ՀԱՄԵՐԳ ՄՕՍԿՎԱՅԻ ՀԱՅՈՑ ԱԿՈՒՄԲՈՒՄ

Մօսկվա, 12 դեկտեմբերի

Կիրակի, դեկտեմբերի 11-ին, Մօսկվայի ակումբի դահլիճում, Մօսկվայի եկեղեցու խմբապետ Ե. Բաղդասարեան իր խմբով տըւել էր մի համերգ Կարա-Մուրզայի մահվան 10-ամեայ յիշատակին։

Համերգն սկսվեց և մենք մէկը միւսի ետևից ծանօթացանք Բաղդասարեանի երաժշտական աշխատութիւնների հետ, որոնք համերգի ծրագրի մէջ աւելի շատ տեղ էին գրաւում, քան թէ մեր հռչակաւոր Կարա-Մուրզայի, որի պատւին էլ հէնց նուիրված էր համերգը։ Փոխանակ անմահ Կարա-Մուրզայի ներդաշնակած երգերը լսելու, հանդիսականները լսում էին ինչ-որ, եթէ կարելի է այսպէս ասել՝ «քթի միջով», կամ ինչպէս ինքը Բաղդասարեանն էր անուանել, «համր-երգ»-երը։

Բաղդասարեանը հմուտ և փորձված խմբապետ է։ Նա փորձեր է անում երաժշտագէտ դառնալու և գրում է երաժշտական աշխատութիւններ։ Բայց աւելի լաւ կը լինէր, եթէ Բաղդասարեանը հայ հասարակութեանը այդ երաժշտական փորձերի հետ լայն չափով ծանօթացնելը թողնէր մի աւելի յարմար ժամանակի, քան մի այնպիսի ժամանակ, ինչպիսին էր Կարա-Մուրզային նուիրված համերգը։

Անտեղի էր և մի սիրողուհու երգած «ցիգանական ռոմանսները»։

Համերգը ընդհանուր առմամբ աջող անցաւ։ Խումբը բաղկացած էր մեծ մասամբ ուսանողներից և ուսանողուհիներից։ Աջող երգեց խմբի անդամներից օր. Ալլահվերդեան, որ սովորում է կօնսերվատորիայում։

Երեկոյթին երգվեցին ի միջի այլոց՝ «Մեր ազգ հալածված», «Գիշերը Վանում», «Անցար սարեր», «Սարերի վրա գնաց»՝ Կոմիտաս վարդապետի, «Համր-երգ»՝ Ե. Բաղդասարեանի, «Որ վառեցեր»՝ Կարա-Մուրզայի, այլ և խմբական «Ջան-գիւլում», որ, իբրև ժողովրդական երգ, առանձին աշխոյժ բերեց ունկնդիրների վրա։

Դերասան Յ. Զարիֆեանը Իսահակեանից և Ահարոնեանից արտասանեց զանազան կտորներ։ Կ. Թադէոսեան

ԿԵՆԴԱՆԻ ԴԻԱԿ

Լ. Տօլստոյի բարոյա-գեղարուեստական հանճարը մի վերջին անգամ առկայծում է «Կենդանի դիակ» պիէսայի մէջ։ Մօսկվայի հասարակութեան վրա այն խոր ազդեցութիւնը չունեցաւ այդ պիէսան, ինչպիսի անձկանօք սպասում էր նա։ Սակայն եթէ մի փոքր խորը թափանցենք պիէսի հերոսների հոգու մէջ, եթէ փոքր ինչ լուրջ անալիզի ենթարկենք նրանց պատկերը, կը տեսնենք, որ ռուս երկրի մեծ գրողի հանճարը այստեղ ևս իր ողջ թափով հանդէս է եկել։

Հարկաւ պիէսան դեռ խսպառ ուղղված, շտկված չէ, եթէ ի նկատի առնենք, որ Տօլստոյը իր նշանաւոր երկերը—«Война и Миръ», «Анна Каренина»—մօտ 8 անգամ սրբագրել, արտագրել է, տարիների քըրտնաջան աշխատանքից յետոյ հրապարակ հանել. պէտք էր յուսալ, որ եթէ ռուս մեծ հանճարը դարձեալ մի քանի տարվայ կեանք ունենար, ապա ուրիշ կողմութեամբ, թերևս նաև հոգեբանական այլ շարիմներով այդ պիէսան լոյս աշխարհ բերէր։ Ահա այս հանգամանքն պիտի վերագրել մի քանի զուտ տեխնիկական ու իրաւագիտական թերութիւններ։

Չը նայելով այս ամենին, միմիայն Տօլստոյի հանճարը կարող էր այսպիսի խորունկ բարոյականութեամբ օժտված հերոսներ հասարակութեանը տալ։ Ֆէդիա, Կարենին, Մաշա, Լիզա—ահա Տօլստոյը կամեցել է խոշոր բարոյականութեան տէր անձերի մի ցուցահանդէս տալ. այստեղ ևս նրա տաղանդն ու մտածելակերպը երևան է գալիս իր ուրոյն տեսքով։ Սովորաբար, ըստ շաբլօնի, ստատսկից սօվետնիկից, փաստաբանից, բժշկից կամ ուսուցչապետից, կարճ ասած՝ գեղեցիկ հագուստի տակից պէտք է, կարծես, երևան գար մարդկային ազնիւ ու վեհ հոգին։ Բայց Տօլստոյ ցոյց է տուել յանձին Ֆէդիայի, որ ցնցոտու, գզգզված մազերի, ուր մեծ մասը դուրս ցցված կօշիկաւորի ու արբեցողի մէջ առաւել վեհ հոգի, աստուածային սիրտ կարող է բաբախել՝ քան միտաքսի ու բեհեզի մէջ։

Ֆէդիան մինչև իր մազերի ծայրն ընկած է անբարոյականութեան տղմի մէջ. նրանում, ասես, կորել է մարդկային պատկերը, մարել աստուածային կրակը. իւրաքանչիւր անցնող միայն զզուանքով կարող է երես դարձնել նրանից... Սակայն Տօլստոյ ապացուցում է, որ հասարակութիւնը միշտ դաժան է ու անարդար, որ մարդը որչափ և ընկած, այնուամենայնիւ նրա մէջ մեռած չէ խիղճը, յաւիտեան կորած չէ աստուածային պատկերը, որ երբեմն դրանք աւելի ուժգնօրէն են երևան գալիս, քան այդ գաղափարը վարդապետողների մէջ... որ կենդանի դիակն ինքը հասարակութիւնն է իր մեռած օգմաներով, անմիտ հնամոլութեամբ և զազիր ձևականութեամբ։

Այո, թէև Ֆէդիան ընկած է, անառակ, փչացած ու ապականված, սակայն զգում էր սրտի խորքից իր անբարոյականութիւնը, իր անառակութիւնը. բայց զուրկ է կամքի ույժից, որ կարողանայ իրան սըրբագրել, բարձրացնել, տղմից դուրս գալ։ Օղին է նրա միակ ճարը. արբեցողութեամբ նա գէթ առժամանակ մոռանում է իր ստոր վիճակը, նախկին նախանձելի կեանքը, իր արդի անառակ կենցաղը։ Չը նայելով նրա ընկած դրութեանը, տեսէք որպիսի վեհ վերաբերմունք է ցոյց տալիս դէպի Լիզան, դէպի Կարենինը։ Տեսէք որպիսի մաքուր, պղատոնական սիրով է տոգորված դէպի գնչուհի Մաշան, ինչպիսի զարհուրելի կարծիք ունի ստի, կեղծիքի ու կաշառքի մասին. և նա ցանկանում է իրան ոչնչացնել սուտ խօսած չը լինելու համար. նա կամենում է հասարակական կարծիքի, փտած օգմայի, անշարժ ծիսակատարութեան համար, մի խօսքով՝ կենդանի դիակ ներկայացնող հասարակութեան փոխարէն՝ իրան կենդանի դիակ դարձնել... Կրկնում եմ, այստեղ Տօլստոյը յիրաւի վեհ է, երբ քանդել է մարդկային նախապաշարված մտքի գործեան հանգոյցը, պատռել է կեղծ փարիսեցիութեան կապանքները։

Իսկապէս՝ եթէ համեմատելու լինենք «կենդանի դիակ» Ֆէդիային և ապրող հասարակութեանը, կը տեսնենք, որ հասարակական զանազան խաւերի մէջ աւելի անառակութիւն կայ, սակայն գաղտնի, առաւել կեղծիք, քան բօսեակ ու արբեցող Ֆէդիայի մէջ։ Նայեցէք մեր շուրջը. սառում է մի համայնք, սառում է մի ամբողջ հասարակութիւն, կեղծիք է կատարում մի որոշ օրգան. և մխիթարվում ես այս սպանիչ յուսահատութեան մէջ այն գիտակցութեամբ, թէ այնտեղ նկուղի մէջ, անառակութեան որջերում, ցնցոտու և աղքատութեան ճիրաններում աւելի ազնիւ հոգիներ կան, աւելի բարձր էակներ։

Ցաճախ կը տեսնենք Մօսկվայի խիտրօվցիների մէջ Ֆէդիայի նման տիպեր իրանց ամբողջական բնաւորութեամբ, անարատ մարդկային մտածելակերպով. ապականված է այդպիսիների մարմինը. օղին կերել է նրանց բարոյական հասկացողութիւնների մի մասը, բայց դրանց փոխարէն զարգացել են միւս հասկացողութիւնները։ Այո, Ֆէդիաները մտացածին չեն. նրանք կեանքի աղտոտ խորշերում թաքնված մարգարիտներ են։

Իսկ Լիզան. որպիսի անարատ, անկեղծ տիպ կանանց մէջ։ Սիրում է իր ամուսին Ֆէդիային, նրանից առաջ իր մանկութեան խաղընկեր Կարենինին, սակայն շնորհիւ հասարակական անխիղճ կարծիքի՝ պարտաւոր է թագցնել իր իսկական սէրը, մեռցնել իր մէջ անհատական զգացումը և վերջապէս մարդը։

Եւ նա մնում է մինչև վերջն անառակութեան ու գեղխութեան մէջ ապականված իր Ֆէդիային հաւատարիմ. նա նրան սիրում է մինչև վերջը՝ ջերմ որպէս ամուսին, ջերմ որպէս հին բարեկամ։

Գնչուհի Մաշան, մի ազնիւ, ամբիծ հոգի, կաֆէ-շանտանների ապականված մթնոլորտում անարատ մնացած մի մանկամարդ օրիորդ է...

Կարենինը հասարակական կարծիքի գերի, հին արիստօկրատ ընտանիքի զաւակ։

Վերջ ի վերջոյ սրանք բոլորն էլ արհամարհում են հասարակական կարծիքը, ազատվում հասարակութեան բռնութեան լծից ու քանդելով իրանց կաշկանդող կապերը՝ երևան գալիս իրանց անհատական իրաւունքներով, անձնական զգացումներով։ Այստեղ Լ. Տօլստոյը պաշտպան է հանդիսանում անհատին ու անհատական զգացմունքին և պայքարում ամենակուլ ու ամէն ինչ իր քմահաճոյքին զոհող հասարակութեան դէմ։

Այժմ հասկանալի է, թէ ինչու բռնապետական տենչերով առաջնորդվող հասարակութեան վրա Լ. Տօլստոյի պիէսան այն խորունկ ու մեծ ազդեցութիւնը չը պիտի ունենար, ինչպէս սպասվում էր...

Հասարակութիւնը երբեք չի խրախուսի իր ըմբոստ անդամին, իր դէմ պայքարող անհանգիստ ոգիներին... Նա իներցիայի երկրպագու է, անշարժ ճահճի սիրահար։

Աս-Զէն

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Թիֆլիս, 21 դեկտեմբերի

Նորաշէնի ս. Մարիամեան եկեղեցական ծխական օրիորդաց ուսումնարանի չքաւոր աշակերտուհիներին խնամող վարչութիւնը ստացաւ Սուսաննա և Բագրատ Զալինեանց ամուսիններից, ի յիշատակ իրանց նորոգ հանգուցեալ որդու, գիմնազիայի եօթներորդ դասատան աշակերտ Ժօրժիկի (Գէորգի), նոյն չքաւոր աշակերտուհիների ճաշարանի օգտին 15 ր., իսկ Նազիկ, Ռուզան և Ռուբէն Արշակեան Բարխուդարեանցներից նոյն հանգուցեալի դագաղի վրա պսակ դնելու փոխարէն ճաշարանի օգտին 10 ր.։

Նուիրատուներին վարչութիւնը յայտնում է խորին շնորհակալութիւն։

Նախագահ վարչութեան՝
Սարգիս աւագ-ք. Շիօյեանց

—

Թիֆլիս, 20 դեկտեմբերի

Թիֆլիսի Վանքի մայր-եկեղեցու հոգաբարձութիւնը իր դպրոցի շէնքն աւարտելու համար ստացաւ տիկին Եղիսաբէթ Ստեփանեան Յարութիւնեանից ի յիշատակ իր հանգուցեալ ամուսին Աստուր Սող. Յարութիւնեանի 3000 ռուբլի, որի համար հոգաբարձութիւնը յայտնում է յարգելի տիկնոջն իր խորին շնորհակալութիւնը։ Նմանապէս շնորհակալութիւն հոգաբարձութեանս կողմից Սարգիս Սող. Յարութիւնեանին, որ յանձն առաւ հոգալու Վանքի դպրոցի սան որբ Վարդանեանի ապրուստի և հագնելիքի ծախքերը մինչև նրա՝ դպրոցն աւարտելը։ Հոգաբարձութիւն

—

Մերվ, 15 դեկտեմբերի

Մերվի աղօթատունը իր շինութեան իսկ օրից մի կարգին զանգ չէ ունեցել։ Տարեւոյս ծխ. ժողովներից մէկի միջոցին այս զգալի ու աչքի ընկնող պակասը լրացնել խոստացան Մերվի առևտրական եղբ. Նիկ. և Խաչ. Յովհաննիսեանները։ Այժմ աղօթատունս ունի երկու հատ՝ 5 և 10 պուդանոց ախորժալուր զանգեր, որոնց տրված է ֆրանկօ Մերվ 333 ր. ու փայտեայ գողտրիկ զանգատան շինութեանը 117 ր.։ Բոլորն 450 ր.։

Արդ, այսպիսի առատ ու սրտաբաց նուիրաբերութեան համար տեղիս հասարակութեան կողմից բարոյական պարտք ենք համարում հրապարակօրէն յայտնելու մեր անկեղծ շնորհակալութիւնը նուիրատու երկու եղբարց՝ Ն. և Խ. Յովհաննիսեաններին։

Պաշտ. գործակալի՝ Ալ. ք. Պապովեան
Երէցփոխ՝ Տ. Տէրտէրեանց

—

Մօսկվա, 13 դեկտեմբերի

Սրանով յայտնում եմ ի գիտութիւն մեր եկեղեցական ծխական ուսումնարանների որ՝ եթէ կամենում են ստանալ իմ հրատարակութեամբ լոյս տեսած «Հանդէս գրականական և պատմական» ժողովածուի 3, 4, 5, 6 և 7 գրքերը, նաև ուրիշ գրքեր դրանց հետ միասին, թող բարեհաճեն ուղարկել միայն 1 ր. 75 կ., որպէս ճանապարհածախք։ Միևնոյն ժամանակ ես խընդրում եմ Լ. Տօլստոյի «Վէպիկների» առաջին գիրքը ունեցողներից, որ բարեհաճեն յայտնել, որպէսզի նրանց ուղարկվի միայն երկրորդ գիրքը։

Հասցէն՝ Москва, Б. Сухаревъ пер., д. № 26, Мекертичу Бархударянцъ.

Մկրտիչ Բարխուդարեանց

ՊԱՏՄԱԳՐԱԿԱՆ ՄԻ ՍԽԱԼԻ ԱԿԱՄԱՅ ՈՒՂՂՈՒՄՆ

Ախալցխա, 5 դեկտեմբերի

Լէօի կազմած՝ Կ. Հ. Բ. Ընկերութեան 30-ամեայ պատմութեան գրքում, Ախալցխայի ճիւղի վերաբերեալ մասում, ի միջի այլոց գրված է.

«...Ժողովրդի կրթութեան պահանջներին տալու համար, 1892 թւին, վարչութեան անդամ Սամսոն Յարութիւնեանի ջանքերով բաց արաւ գրադարան-ընթերցարան»։

Իսկ մի-երկու տող յետոյ աւելացնում է՝

«Գլխաւորապէս Ս. Յարութիւնեանի միջնորդութեամբ քաղաքը ընծայեց մի կտոր գետին, իսկ շինութիւնը շինվեց տեղացիների նուէրներով» (!?) (տես երես 157)։ (Ընդծ. իմն է)։

Չը գիտենք Լէօն որտեղից է գտել այդ պատմական տեղեկութիւնները, սակայն թոյլ տվէք մեզ, իբրև գործին տեղեակ անձի, յայտնելու, որ միանգամայն հակասում է իրականութեան։ Ճիւղի գրադ.-ընթերցարան հիմնելու պատիւը ոչ թէ Ս. Յարութիւնեանին է պատկանում, այլ վարչութեան նախագահ՝ գնդապետ Իսահակ Մելիք-Հայկազեանին (այժմ հանգուցեալ) և այլոց, որոնց անունները պատմաբան Լէօն սակ անյայտ պատճառով չէ դուրս բերել։ Ճիւղի գործերից երևում է, որ Ախալցխայում գր.-ընթերցարան հիմնելու միտքը արծարծվել է 1887 թւին՝ անդամ Աւ. Ասլանեանի («Մշակի» տաղանդաւոր թղթակից, այժմ հանգուցեալ) միջոցով։ Սակայն այն տարում, ճիւղի միջոցները թոյլ չը տալով վարչութեանը այդ կարևոր հիմնարկութիւնը գլուխ բերելու, մանաւանդ որ մեծ ծախսեր էին անվում ճիւղի ունեցած գործագործութեան արհեստանոցի վրա, ուստի առ այժմ թողնվում է մինչև 1889 թ. յունվարի սկիզբը, երբ նոյն Աւ. Ասլանեանը և ուսուցիչ Նիկողայոս Մատինեանը մի յայտարարութեամբ վարչութեանը կրկին դիմում են այդ մասին։ Վերջինս նոյնիսկ իր կողմից նուիրում է ապագայ գր.-ընթերցարանին 175 ր. գրքեր, 25 ր. փող և Ծննդեան տօնին յատուկ հանգանակած 82 ր. 30 կ. փողը։

Այս անգամ վարչութիւնն արդէն համակրանքով է վերաբերվում և անմիջապէս նոյն ամսի 29-ի կայացած տեղական ընդհանուր ժողովի հարց է դարձնում։ Ժողովականները համակրանքով են վերաբերվում և որոշում են հիմնել Ախալցխայում գր.-ընթերցարան, որի համար ընտրվում է մի մասնախումբ նախապատրաստութիւնները տեսնելու։ Մասնախմբի անդամներ ընտրվում են՝ յիշեալ Աւ. Ասլանեանը, Նիկ. Մատինեանը և Նիկ. Տէր-Գրիգորեանը։ Այդ ժամանակներում Ս. Յարութիւ-

նամը ոչ մի ախը չէ կատարել և ոչ էլ վարչութեան անդամ էր: Այս պարագաներից յետոյ ճիւղի վարչութիւնը, յանձին իր նախագահ նախկին [illegible] Սամուէլ Մելիք-Հայկազեանցի, սկսում է [illegible] Գր. Բուզաղեանցի, Վ. Տէր-Գրիգորեանցի, [illegible] Մելիք-Հայկազեանցի [illegible] Գր. Բուզաղեանցի և [illegible]

Ս. Ցարութիւնեանը վարչութեան անդամ ընտրվել է 1889 թուին [illegible] 10-ի ընդհանուր ժողովում [illegible] Ս. Ցարութիւնեանը, և ամբողջ գործի աջողութիւնը անտեղի կերպով վերագրել վերջինիս,—դա անվայել է մի անաչառ պատմագրի… Ընկերութեան անդամ

ՕՐՎԱՅ ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

✦ Պրոֆ. Մէչնիկովը հիացմունքով է խօսում պրոֆ. Վասսէրմանի նոր գիւտի մասին՝ քաղցկեղ հիւանդութիւնը բուժելու նկատմամբ: Դեռ փորձեր են կատարվելու մարդկանց վրա:

✦ Թաւրիզում կալանաւորվեցին 100 պարսիկներ՝ կասկածվելով ռուսների վրա յարձակում գործած ֆէդայիներին աջակցութիւն տալու մէջ:

✦ Բաշտում ռուս զինւորները 2 օրում գրաւեցին 6 թնդանօթ և շատ հրացան ու փամփուշտ: Ձերբակալվեցին բազմաթիւ ռուսահպատակ յեղափոխականներ:

✦ Պարսկաստանը ճանաչող անգլիացիները գտնում են, որ Պարսկաստանում վերջ ի վերջոյ հանգստութիւն կարող են մտցնել բախտիարները, որոնք և գրաւելու են շահի գահը:

✦ Վերջին տեղեկութիւնների համաձայն, 60 վերստ տարածութեամբ Տրիպոլիսի մօտերը մաքրված է թիւրքերից: Օազիսի արաբները հպատակութիւն յայտնեցին: Դէռնայի մօտերը իտալացիները կորցրին 500 սպանված, 1000 վիրաւոր և 5 թնդանօթ, ու ստիպված եղան յետ նահանջել:

✦ Վիէննայում տեղեկութիւններ են ստացվել, որ արաբները բոլորովին ոչնչացրել են Տօբրուկում գտնվող իտալական զօրախմբերը:

✦ Թիւրքաց պարլամենտում նիստերը տեղի են ունենում ընդհանուր աղմուկի, ծեծի ու ջարդի մէջ:

✦ Իւանշիկայը համաձայնեց ստանձնել չինական հանրապետութեան նախագահի պաշտօնը:

✦ Չինական հիմնադիր ժողովը գումարվելու է 3 ամսվայ ընթացքում: 22 նահանգներից իւրաքանչիւրը ուղարկելու է 3-ական պատգամաւոր, ընտրված տեղական ժողովից:

✦ Լօնդօնում յամառ կերպով խօսում են, որ եթէ հիմնադիր ժողովը կորոշէ յայտարարել Չինաստանը հանրապետութիւն, այն ժամանակ մօնգօլական պրինցները անկախ կը հռչակեն Մօնգօլիան:

✦ Միացեալ-Պետութիւնները բողոք են պատրաստում, եթէ Ռուսաստանը իր ազդեցութիւնը կը տարածէ Մօնգօլիայի վրա:

✦ Չին պրինցները վճռել են իրանց արիւնը չը խնայել իրանց շահերի պաշտպանութեան համար:

✦ Հարաւային Ֆրանսիայի փոքրիկ քաղաքներից մինում բացվեց ռուս էս-դէկների համառուսական կօնֆերենցիան, որ գումարվելու էր դեռ 1908 թւին: Կօնֆերէնցիային ներկայ էին Լէնինը, Պլէխանովը, Ալէքսինսկին, Տրօյիցկին և այլք, ընդամենը 218 պատգամաւոր: («Б.»)

✦ Կովկասի Փոխարքայի կարգադրութեամբ Վէդէնի և Գրօզնայի շրջանների ազգաբնակութիւնից Զէլիմխան աւազակապետին թագցնելու համար առնվելու է 10,000 ր. տուգանք:

✦ Պետերբուրգում կառուցվում է յատուկ բանտ-ապաստարան երեխայ յանցագործների համար:

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՊԵՏԵՐ. ՀԵՌԱԳՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾ.
20 դեկտեմբերի

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ: Կայսրուհի Ալէքսանդրա Ֆէօդորօվնայի հովանաւորութեան ներքոյ գտնվող անբերրիութիւնից վնասվածներին օգնող հոգաբարձութիւնը խնդրում է նուիրատւութիւնները ուղարկել հոգաբարձութեան կօմիտէի գիւանին՝ С. Петербургъ, Надеждинская ул. № 41, կամ ուղղակի հոգաբարձութեան լիազօրներին:

Առևտրի մինիստրութեանը կից հաստատված առանձին մարմինը որոշեց իրաւունք տալ անգլիացի կապիտան Վերստէրին կանօնաւոր նաւագնացութիւն կազմակերպել եւրօպական նաւահանգիստներից կարմիր ծովով դէպի Օբի և Ենիսէի ափունքը:

Դատաստանական պալատը ս. յ. կուսակցութեան կենտրօնական կօմիտէի գործի առիթով դատապարտեց մէկին 4 տարով տաժանակիր աշխատանքի, երկուսին 3 տարով բանտարկութեան, մնացածներին—աքսորի:

Բարձրագոյն շնորհակալութիւն յայտնվեց Եալտա քաղաքի գլխաւոր հրամանատարի պաշտօնակատար գեներալ-մայոր Դումբաձէին այն գերազանց կարգ ու կանօնի համար, որ եղաւ Եալտա քաղաքում և շրջակայքում նորին Մեծութիւնների գըտնված միջոցին:

ՀՌՈՄ: Դեկտ. 18-ին փակված գեղարուեստի ցուցահանդէսի ռուսական պավիլիօնից յափշտակել են Մալիւտինի «Քնած Թագուհին» պատկերը:

ԵԿԱՏԵՐԻՆՈՍԼԱՎ: Ալէքսանդրօվսկում զինված չարագործներ դրամատարից յափշտակեցին 37,000 րուբլի, որը յետոյ խըլվեց վայր ընկած կողոպտիչից: Վիրաւորվեցին մի ժանդարմ և մի պահապան:

ՄՕՍԿՎԱ: Ռուս առևտրա-արդիւնաբերական բանկի դրամատարից ազօվ-դօնեան բանկի բաժանմունքում յափշտակեցին 24,000 րուբլու արժէթղթեր: Բանկը շըրջապատված է: Խուզարկութիւնները ապարդիւն անցան:

ԲՐԻՒՍԷԼ: Քարածուխի հանքերի բանւորների մեծամասնութիւնը որոշեց ընդհանուր գործադուլ յայտարարել:

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ Ա. ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Ց. ՏԷՐ-ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ
Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ
ԲԺՇԿԱՊԵՏ Բ. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆԻ
Հիմնված 1880 թ.
(Կուկիա, Վօրօնցօվի արձանի հանդէպ)
Ամեն օր, բացի կիրակի օրերից
ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ(?)
«606»-Ի ՆԵՐԱՐԿՈՒՄ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ՝ 11—12 ժ.
Բ. Ա. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ—11—12 ժ. վիրաբուժութեան վեներական (սիֆիլիս) հ.:
Բ. Գ. ԱՂԱՍԱՐԵԱՆ—9—10 ժ. ներքին և երեխայոց հիւ.:
Կ. Մ. ՉԻԿՕՎԱՆԻ—9½—10 ժ. աչքի, ներքին և նեարդային:
Զ. Ի. ԲԱԲԱՆՍԵԱՆ—10—11 ժ. մանկաբարձութեան, կանանց և երեխայոց հ.:
Ն. Տ. ՄՈՒԼԻՆ—10—12 ժ. ականջի, կոկորդի և քթի հիւ.:
Մ. Գ. ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ—11—12 ժ. մորթու, վեներական, վիրաբուժութեան և միզասեռ. հ.:
Ա. Մ. ՓՈՒՂԻՆՕՎ—12—1 ժ. ներքին և երեխայոց հիւ. և ծաղկահատ.:
ԿԻՆ ԲԺԻՇԿ Պ. Ս. ՋԻԼԲԵՐՇԱՑ—12½—1 ժ. մանկաբարձ., կանանց և երեխայոց հ.:
Գ. Ց. ԳՈՒՐԴԵՆՕՎ—1—1½ ժ. մանկաբարձ., կանանց և երեխայոց հ.:
Ա. Պ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ—1—1½ ժ. ներքին և երեխայոց հիւ.:
ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ՝
ԿԻՆ ԲԺԻՇԿ Պ. Ս. ՋԻԼԲԵՐՇԱՑ—6—6½ ժ. մանկաբարձ., կանանց և երեխայոց հ.:
Մ. Գ. ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ—6—7 ժ.:
Վճարը 50 կ.: Չքաւորները ձրի: Համախորհրդի (կօնսիլիումի) և օպերացիայի համար առանձին:
Հիւանդանոցի վերատեսուչ՝
Բժշկապետ Բ. Նաւասարդեան
3. 0—128

ԲԺԻՇԿ
Գ. Ն. ՄԱՂԱՔԵԱՆ
ՆԵՐՔԻՆ ԵՒ ԵՐԵԽԱՅՈՑ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
Առանձնապէս ՍՏԱՄՈՔՍԻ և ԱՂԻՔՆԵՐԻ
Ընդունելութիւնը ամեն օր) 10—11 ժ. առ. (երեխաների)) 5—7 ժ. երեկ. (ընդհանուր)
Միքայէլեան փող., № 36. տէլէֆօն 388.
(չ. ու. կ.) 761. 100—58

ԲԺԻՇԿ
Ա. ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ
Մասնագէտ սիֆիլիս (606), միզասեռական, վեներական և կաշուի հիւանդութիւնների: Էլեկտրաբուժութիւն:
Ընդունելութիւնը ամեն օր (12½—2 ժ. ցերեկվայ: (5—7 ժ. երեկոյեան: (Կանանց համար՝ 2—3 ժ. ցեր.
ԿԻՐԱԿԻ ՕՐԵՐԸ առ. ժ. 9—10-ը:
Սօլօլակ, Բեհուտօվսկայա, № 33 (անկիւն Պասկէվիչի փողոցի): Տէլէֆօն № 1175.
(և. հ. կ.) 888. 100—45

ԲԺԻՇԿ
Ց. ՄԵԼԻՔ-ՆՈՒԲԱՐԵԱՆ
(ՏԷՐ-ՄՈՎՍԻՍԵԱՆ)
Ներքին և երեխայոց հիւանդութիւններ
(Մասնագէտ. ԹՈՔԵՐԻ հիւանդութիւններ)
Ընդունե- (առաւօտեան ժ. 12—1-ը:
լութիւնը (երեկոյեան ժ. 4—6-ը:
Բէբուտօվսկայա, № 66.
(ա. օ.) 1035. 100—44

ԲԺՇԿՆ. ՖԷԼԴՇԵՐ
Ա. Գ. ԵՍԱՅԵԱՆ
Սրսկումներ, տրիպէրի լուացումներ, վիրաբուժութիւն, մասսաժ, էլէկտրականութիւն: Հիմնաւոր բուժումն սուր և խրօնիք. տրիպէրի, սերմնահոսութեան, սեռական թուլութեան և անկարողութեան՝ հմուտ բժիշկ. ցուցմունքով: Օտարերկրեայ հիւանդներին գրաւոր խորհուրդներ և բէյէլտօններ (վճարը 3 ր.): Եկւորներին ցոյց եմ տալիս հմուտ մասնագէտ բժիշկների բոլոր հիւանդութիւնների. նաև կանանց և ծննդաբեր. հիւանդ. բժիշկների: Ծառայողներին և աշակերտ-աշակերտուհիներին բժ. օգնութիւնը մեծ զիջումով: Իմ կազմած «Գաղտնի հիւանդութիւնների բժշկարանը», գինը 50 կօպ., կարելի է պահանջել ինձանից կամ Թիֆլիսի բոլոր հայ գրախանութներից նալօժ.: Ընդունելութիւնը՝ կանանց 2—3 ժ., տղամարդկանց 3—4 ժ. ամեն օր: Հասցէս. Тифлисъ, Семеновская ул., № 9, Վօրօնցօվի արձանի մօտ:
(և. հ. կ.) 892. 50—42

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՀԱՅ ՕՐԻՈՐԴ
Կայսերական Երաժշտական Դպրոցն
աւարտած
ՏԱԼԻՍ Է ԴԱՍԵՐ
ԴԱՇՆԱՄՈՒՐԻ ՎՐԱ
Կարելի է տեսնել ամեն օր ցերեկ. ժամը 4—7-ը, իսկ կիրակի օրերը՝ առ. ժ. 9—12-ը:
Грибоѣдовская № 27, кв. 5.
(հ. կ.) 1122. 10—7

ԿՐՕՆՈՒՍՈՒՑՉՆԵՐԻՆ
Բանաւոր անցած ԿՐՕՆԻ նիւթը վերյիշելու համար եթէ մտադիր են Ա. բաժանման գրավարժ դարձած աշակերտներին դասագիրք տալ յունվարից, կարող են ձեռք բերել «ԿՐՕՆ Ա. տարի» (աշխարհաբար աղօթքներ, մանկական զրոյցներ և Յիսուսի կեանքից պատմուածներ):
ԳԻՆԸ ՄԻԱՅՆ 10 ԿՈՊ.:
Դիմել Թիֆլիսի գրավաճառներին:
Քամալեանց Ս. գպիր.
(և. հ. կ.) 1180. 3—2

ՅՕԴԱՅԱՒԸ ԵՒ ՈՍԿՐԱՅԱՒԸ,
եթէ մրսելուց են առաջացել, բժշկվում են
ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ՀԵՂՈՒԿՈՎ—
„ՄԱԳՕ“
Փորձված միջոց քրօնիկական և սուր ցաւերի դէմ: (Պատրաստ. Ղրիմում): Ծախվում է դեղատներում և դեղատնային շատ խանութներում:
ՄԻԱԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉ **Եղբ. Ն. եւ Ի. ԱՐՇԵՎՆԵՐ**
Հասցէն՝ МОСКВА, Тверская, Настасьинскій пер., д. 7, кв. 2, отд. 32. Տէլէֆօն 286—23.
Բրօշիւրներն ուղարկվում են ձրի: Չը բժշկվողները բժշկական վկայական ներկայացնելուց՝ իրանց փողը կարող են յետ ստանալ:
Գները՝ առանց ճանապարհածախքի՝ մեծ սրուակը 1 ր. 50 կ.: Ուղարկ. ենք վերադիր վճ.:
(հ. կ.) (M. 455916) 1124. 10—7

ՖՐԱՆՍԻԱԿԱՆ ԱՆՕՆԻՄ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ
Աւտոմօբիլային հաղորդակցութեան Կովկասում
ԱՒՏՕՄՕԲԻԼՆԵՐԻ ՁՄԵՐԱՅԻՆ ԵՐԹԵՒԵԿՈՒԹԻՒՆ
Նոյեմբերի 2/15-ից 1911 թ.
ԲՈՐԺՈՄԻ, ԱԽԱԼՑԽԱՅԻ եւ ԱԲԱՍԹՈՒՄԱՆԻ միջեւ:
Բօրժոմից Ախալցխա մեկնումը ամեն օր, երեկ. ժամը 4-ին:
Ախալցխայից Բօրժօմ մեկնումը առաւօտեան ժամը 9-ին:
Շաբաթական մէկ անգամ, ուրբաթ օրերը, աւտոմօբիլը կը գնայ մինչև Աբասթուման և կը վերադառնայ հետեւեալ օրը՝ շաբաթ, առ. ժամը 8-ին, մտնելով նաև Ախալցխա առ. մօտ ժամը 9-ին:
ԳՆԵՐԸ { Բօրժօմ—Աբասթուման՝ 5 րուբլի: Բօրժօմ—Ախալցխա՝ 3 րուբլի: Ախալցխա—Աբասթուման՝ 2 րուբլի:
Բագաժի համար՝ առանց արտօնեալ 1 պուդի՝ իւրաքանչիւր պուդին 50 կ.:
(և. հ. շ. կ.) 1066. 4—3

ԲԱՑՎԱԾ Է ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
1912 Թ.
պատկերազարդ **„ԳԻՒՂԱՏՆՏԵՍ“** 4-րդ տարի
որ լոյս է տեսնելու Թիֆլիսում շաբաթը մի անգամ
«ԳԻՒՂԱՏՆՏԵՍ»-ը առաջիկայ տարում ունենալու է աշխատակիցների ուժեղացված կազմ:
«ԳԻՒՂԱՏՆՏԵՍ»-ի իւրաքանչիւր համարը լինելու է պատկերազարդված:
«ԳԻՒՂԱՏՆՏԵՍ»-ը հայոց մէջ միակ գիւղատնտեսական շաբաթաթերթն է:
«ԳԻՒՂԱՏՆՏԵՍ»-ը առաջիկայ 1912 թւականին տալու է իր բոլոր
ՏԱՐԵԿԱՆ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐԻՆ
ԲԱԺՆԵԳԻՆԸ ՏԱՐԻՆ **3** ՌՈՒԲԼԻ (ԹՈՂՈՐ ՁՐԻ նուէրներով / Թանաստուամ)
1) ՁԵՌՆԱՐԿ ՊԱՐՏԻԶՊԱՆՈՒԹԵԱՆ՝ (ըստ Մօսկվիչի)
2) ԻՒՂԱՏՈՒ ԲՈՅՍԵՐԻ ԸՆՏԻՐ ՍԵՐՄԵՐ, որոնք առաձին վաճառքում միասին կարժենան մի րուբլի:
—o—
«ԳԻՒՂԱՏՆՏԵՍ»-ը հայ գիւղացիութեան և գիւղատնտեսութեամբ պարապողների համար եղել է անցեալ երեք տարիներում միակ թերթը, որից ընթերցողները քաղել են գիւղատնտեսական զանազան ճիւղերին վերաբերեալ գործնական խորհուրդներ և ցուցմունքներ:
«ԳԻՒՂԱՏՆՏԵՍ»-ը աչքի առաջ ունի ոչ միայն Ռուսաստանում՝ Կովկասում և Անդրկովկասում ապրողների գիւղատնտեսական կարիքները, այլ և Թիւրքահայաստանի, Պարսկաստանի և Ամերիկայի երկրի:
Բ Ա Ժ Ն Ե Գ Ի Ն Ը
Ռուսաստանում՝ տարեկան 3 ր., կէս տարին 2 ր.
Արտասահմանում՝ տարեկան 4 ր., կէս տարին 2 ր. 50 կ.
(հ. շ. և.) 1185. 5—1

«ԳԻՒՂԱՏՆՏԵՍԻՆ» կից, առաջիկայ 1912 թւականից, լոյս կը տեսնի
„ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԻԿ“
Հանրամատչելի պատկերազարդ երկշաբաթաթերթ:
«Առողջապահիկի» նպատակն է՝ առողջապահութեան պահպանումը և հիւանդութիւնների նախազգուշացումը մարդկանց և թէ գիւղատնտեսական կենդանիների վերաբերեալ:
«Առողջապահիկում» տեղ կը գտնեն՝ հասարակական և անձնական առողջապահութեանց վերաբերեալ հարցեր, նիւթեր և յօդուածներ, ինչպէս և տեղեկութիւններ՝ նորագոյն բուժական միջոցների մասին:
«Առողջապահիկը» կը տայ՝ գործնական ցուցմունքներ՝ յանկարծակի հիւանդութիւնների մասին մինչև բժշկական առաջին օգնութիւնը:
Իւրաքանչիւր համարում կը լինի «Հարց ու պատասխաններ» զուտ առողջապահական հարցերի մասին:
«Առողջապահիկը» ունենալու է՝ իր խմբագրական և աշխատակիցների կազմը մեր յայտնի բժիշկներից:
Թերթի խմբագրութիւնը յանձն է առել բժ. Ե. Մինասեան:
«Գիւղատնտեսի» տարեկան բաժանորդներին «Առողջապահիկ» ուղարկվում է տարեկան մի րուբլի յաւելուածով, այն է՝ փոխանակ երեք րուբլու՝ չորս րուբլով:
Նրանք, որոնք կը ցանկանան ստանալ միմիայն «Առողջապահիկ», առանց «Գիւղատնտեսի», վճարելու են տարեկան 2 ր. 50 կ.:
Հասցէն՝ Тифлисъ, Редакція „Гюхатнтесъ“.
(հ. շ. և.) 1186. 5—1

Թիֆլիսի Նաւթարդիւնաբերական Ընկերութեան Վարչութիւնը
սրանով պատիւ ունի հրաւիրելու պ. պ. բաժնետէրերին
ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻ
որը կայանալու է 1912 թւի յունվարի 4-ին, չորեքշաբթի օրը, երեկոյեան ժամը 7-ին, ընկերութեան գրասենեակում, Սօլօլակսկայա փողոց, տուն Արաֆէլովի, № 9.
ՊԱՐԱՊՄՈՒՆՔԻ ԱՌԱՐԿԱՆ ԿԸ ԼԻՆԻ
Վաճառել կամ կապալով տալ ընկերութեան պատկանելիք հողաբաժինները և նոյնպէս գնել կամ կապալով վերցնել նոր նաւթային հողաբաժիններ:
Եթէ ժողովը սահմանված ձայների քանակութեան բացակայութեան պատճառով չը կայանայ, երկրորդ անգամ նշանակվում է նոյն տեղը, յունվարի 8-ին կիրակի օրը, առաւօտեան ժ. 11-ին, որը կը համարվի կայացած, ի նկատի չառնելով քանակութիւնը (§ 29):
(31, 4,) 1187. 3—1

Լոյս տեսաւ եւ վաճառվում են
ԿԱՐԱՊԵՏ ԱՓԻՆԵԱՆԻ
ԾՈՑԻ ԵՒ ՊԱՏԻ
1912 Թ.
„ՇԻՐԱԿ“
ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ
✦ ՕՐԱՑՈՅՑՆԵՐԸ ✦
—● XIV տարի ●—

ԾՈՑԻ ՕՐԱՑՈՅՑ
Յաւելուածը պարունակում է՝ վիճակագրական տեղեկութիւններ—Ռուսաստանի ազգաբնակութիւնը, նրա աճումն ու խտութիւնը, կեանքի միջին հասակը, ազգերի թիւն ըստ հասակի, զաւակութեան և պարապմունքի: Դաղթականութիւն: Ժողովրդական կրթութիւնը, նրա ծախսերը, գրագիտութեան չափը, դպրոցներ: Զօրքը, պետութիւնների զինւորական ուժերը և նրանց ծախսերը: Ժողովրդի առողջապահական վիճակը: Պետական եկ և մուտքը: Հոգևորականութիւն: **Կարեւոր գիտելիքներ.**—Մուրհակներ, չափ և կշիռ, դրամներ և արժէքաւոր թղթեր: Փոստ և հեռագիր, փօստային օրէնքներ, խնայողական գանձարաններ: Զինւորագրական օրէնքներ, նորակոչ զինւորների չափը: Բնակարանների հարցը: Կտակի և պայմանի օրինակներ: **Իրաւաբանական տեղեկութիւններ.**—Ռուսաց օրէնսգրքերի բովանդակութիւնը, Ռուսաստանի գլխաւոր կառավարութիւնը՝ մինիստրներ, Մինիստրական Խորհուրդ, Կառավարիչ Սենատ, Սրբազան Սինօդ, Պետական Խորհուրդ, Պետական Դումա: **Առողջապահական.**—Կրքերի ազդեցութիւնը մարդու կազմուածքի և առողջութեան վրա, ուրախութեան կրքերի ազդեցութիւնը, հրաշագործական երևոյթներ, պրոֆ. Մեչնիկով, մարդու ծերութեան պատճառները, մաժնի բուժական նշանակութիւնը, «606» և պրոֆ. Էրլիխ: Ատամների և մազերի առողջապահութիւն, ինչ ենք ուտում մենք, գազարի և մեղրի բուժական յատկութիւնը, ինչպէս պէտք է ապրել, առողջապահական օրէնքների ժողովածու, առողջապահական կարճ խրատներ, տասը կանոններ երկարակեցութեան: Մագնիսական կամք, յոյսի փիլիսոփայութիւնը, ամենից առաջ հաւատ, հոգու անմահութեան փիլիսոփայական ապացոյցներ, հոգին, բարութիւն և չարութիւն, ապագայ մարդը, զաւակը շրջապատողներից: **Գիւղատնտեսական.**—Մեղուաբուծական՝ մայրերի փոխարինումը, բնական ձագ տալը և արհեստական ձագ վերցնելը, միջոց երկրորդ ձագի դուրս գալու դէմ, ձագի տեղափոխելը փեթակի մէջ, արհեստական ձագ վերցնելը և այլն: Կովերի ծծերի բորբոքումը, ծծերի սերմուածքները և բուցերը, գարադ հիւանդութեան դէմ միջոց: Թռչնապահութիւնը ըստ Րէօմէրի, հաւերի տեսակի ընտրութիւնը, տեղական հաւեր: Սպառողական ընկերութիւններ, նրանց նպատակը և կազմակերպելու միջոցները: **Պատմական.**—Տրպատ ճարտարապետի մահարձանը Կ. Պօլսում: **Ազգագրական.**—Ազգերի բարեկամ սովորութիւնները, մեռելների յուղարկաւորելու զանազան կերպերը: **Տնտեսական.**—Տնային տնտեսութեան վերաբերեալ կարևոր գիտելիքներ: Հատընտիր մտքեր և աֆօրիզմներ: **Ընթերցանութեան հատուածներ.**—«Քանաւոր արցունքը», «Լոյսի կռիւը խաւարի դէմ», «Բաղդ բաժանողը», «Կինը», «Աղքատ մարդիկ», «Մարդը և կենդանին», «Մտաւոր չահեր», «Սէրը»: **Կեանքի ծրագիրներ.**—Գործելու տասնմէկ կանոններ, Կարֆիլտի տասնաբանեան, Կօնֆուցիոսի և Ռօշֆէլդի ծրագիրները: **Ճանապարհորդական.**—Երկաթուղիք, շոգենաւեր և փօստային ճանապարհներ: **Զուարճալիք.**—Խնդիրներ, վիճակարան: **Երեսների թիւը 320:**

200 ՊԱՏԿԵՐՈՎ ՊԱՏԻ ՕՐԱՑՈՅՑ 200 ՊԱՏԿԵՐՈՎ
ՊԱՏԻ ՕՐԱՑՈՅՑԻ առաջին երեսների վրա տպագրվում են հայ և օտար հին և նորագոյն հեղինակների և գործիչների պատկերներ, այն էլ երբ պետական և գպրոցական հիմնարկութիւնները ազատ են պարապմունքից, յարմարութեան համար առանձին նշանակված են պօստի պարապմունքի ժամերը: Տպագրված են ընտիր մտքեր, աֆօրիզմներ, պատմական դէպքերի ժամանակագրութիւն, բանաստեղծական քառեակներ: Երկրորդ երեսների վրա հայկական տօների պատմական բացատրութիւններ, գիտական նորութիւններ, բնութեան երևոյթների նկարագրութիւններ, բժշկական գիտելիքներ, առողջապահական խորհուրդներ, արհեստների վերաբերեալ կարևոր տեղեկութիւններ, ազգագրական տեղեկութիւններ, զուարճալի պատմութիւններ, պատմական նշանաւոր դէպքեր հայ, ռուս և այլ ազգերի կեանքից, վիճակագրական թւեր և տեղեկութիւններ, խորհրդածութիւններ նշանաւոր անձանց, բանաստեղծութիւններ, ոտանաւորներ, աշուղ. խաղեր, զուարճալի անեկդօտներ մեծ մարդկանց կեանքից, Գիւղատնտեսական նորութիւններ, խոհարարական ու տնային տնտեսութեան վերաբերեալ կարևոր խորհուրդներ, ժողովրդական առածներ, երգեր, երգիծաբանական հատուածներ, ծիծաղաշարժ նոր առակներ, առածներ և այլն:
Տախտակը պատրաստված է լիտօգրաֆիայում, ութը գոյնով, եւրօպական յայտնի հրատարակութիւնների նմանողութեամբ, յայտնի նկարչի վրձինի գործ չորս պատկեր՝ «Դէպի արշալոյս», «Կեանք և մահ», «Նոր տարւա գիմաւորումն» և «Անիի աւերակներ»:
Գները՝ ծոցինը 20 կօպ., պատինը 50 կօպ., զումարով գնողներին զեղչ: Վերադիր վճարով պահանջողները պէտք է ուղարկեն կանխավճար:
Դիմել՝ Александрополь, Типографія „ШИРАКЪ“, Карапету Апинянъ.
Արտասահմանից՝ Alexandrople, Karapet Apinian (Caucase).
Ցանկացողներին օրացոյցների բովանդակութիւնն առանձին թերթով տպագրված կուղարկվի ձրի:
(հ.) 1049. 8—8

ՆՈՐԻՆ ԿԱՅՍԵՐԱԿԱՆ ՄԵԾՈՒԹԵԱՆ ԿՈՎԿԱՍԻ ՓՈԽԱՐՔԱՅԻ
ԴԻՒԱՆԱՏԱՆ ՏՊԱՐԱՆԸ
(ԼՈՐԻՍ-ՄԵԼԻՔՕՎՍԿԱՅԱ ՓՈՂՈՑ, ԱՐՔՈՒՆԱԿԱՆ ՏՈՒՆ)
կատարում է ամեն տեսակ տպարանական աշխատանքներ, այն է՝ տպագրում է լրագիրներ եւ ամսագիրներ, գրքեր, բրօշիւրներ, բլանկներ, աֆիշաներ, ծրագիրներ, հարսանեկան հրաւիրատոմսեր, այցեքարտեր եւ այլն:
Ընդունվում են տպագրական պատուէրներ հետեւեալ լեզուներով՝ ռուսերէն, հայերէն, վրացերէն, թուրքերէն, ֆրանսերէն, գերմաներէն, արխազերէն և լեռնականների բարբառով:
Պատուէրները կատարվում են մաքուր, ճշտօրէն և չափաւոր գներով: Ընդունվում են նաև շուտափոյթ կատարվելիք պատուէրներ առանձին պայմաններով:
Պատուիրողների ցանկութեան համաձայն, տպարանը պատուէրները կարող է կազմել տալ, կամ բրօշիւրներ շինել, ու այնու յանձնել:
ԿԱՆ ՄԵԾ ՔԱՆԱԿՈՒԹԵԱՄԲ ԶԱՆԱԶԱՆ ՏԵՍԱԿ ԹՂԹԵՐ ՊՐԷՅՍ-ԿՈՒՐԱՆՏԻ ԳՆԵՐՈՎ:
Տէլէֆօն № 67.

Типографія канцеляріи Намѣстника Его Императорскаго Величества на Кавказѣ, Лорисъ-Меликовская улица, домъ казенный.